

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Ústav sociálních studií

Sexuální obtěžování studentek vysokých škol v diskurzu současné společnosti

Bakalářská práce

Autor:	Adéla Valenová
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální patologie a prevence
Vedoucí práce:	Mgr. Lucie Křivánková, Ph.D.
Oponent práce:	doc. PhDr. PaedDr. Kamil Janiš, CSc.



Zadání bakalářské práce

Autor: Adéla Valenová

Studium: P21P0255

Studijní program: B0923A190001 Sociální patologie a prevence

Studijní obor: Sociální patologie a prevence

Název bakalářské práce: **Sexuální obtěžování studentek vysokých škol v diskurzu současné společnosti**

Název bakalářské práce AJ: Sexual harassment of female university students in discourse of contemporary society

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá tématem sexuálního obtěžování. Teoretická část se věnuje především objasnění základních pojmů. Dále se zabývá oběťmi a pachteli sexuálního obtěžování. Práce také pojednává o možné pomoci obětem. Empirická část zkoumá zkušenosti vybraných vysokoškolských studentek se sexuálním obtěžováním, konkrétně pomocí kvantitativního výzkumu - dotazníku.

Cílem bakalářské práce je zjistit procentuální zkušenosti se sexuálním obtěžováním, formy obtěžování a povědomost o tomto tématu.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. 2.*, aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. 256 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.

JARCOVSKÁ, Lucie, Kateřina LIŠKOVÁ a Iva ŠMÍDOVÁ. *S genderem na trh: rozhodování o dalším vzdělání patnáctiletých*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. 220 s. ISBN 978-80-210-5297-0.

KUTÁLKOVÁ, Petra a Ľubica KOBOVÁ, ed. *Sexuální násilí: proč se nikdo neptá?*. Praha: In Iustitia, 2014. 232 s. ISBN 978-80-260-5793-2.

KŘÍŽKOVÁ, Alena, Hana MAŘÍKOVÁ, Zuzana UHDE (eds.). 2006. *Sexualizovaná realita pracovních vztahů. Analýza sexuálního obtěžování v České republice*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 156 s. ISBN 807330090-7.

SMETÁČKOVÁ, Irena, Petr PAVLÍK a Kateřina KOLÁŘOVÁ. *Sexuální obtěžování na vysokých školách: proč vzniká, jak se projevuje, co lze proti němu dělat: příručka pro vedení vysokých škol*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, 2009. ISBN 978-80-87398-02-9.

WEISS, Petr. *Sexuální chování v ČR - situace a trendy*. Praha: Portál, 2001. 160 s. ISBN 80-7178-558-X.

Zadávající pracoviště: Ústav sociálních studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Lucie Křivánková, Ph.D.

Oponent: doc. PhDr. PaedDr. Kamil Janiš, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 28.2.2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci *Sexuální obtěžování studentek v diskurzu současné společnosti* vypracovala pod vedením vedoucí práce Mgr. Lucie Křivánkové, Ph.D., samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 22. 4. 2024

Adéla Valenová

Poděkování

Děkuji své vedoucí práce Mgr. Lucii Křivánkové, Ph.D. za odborné vedení práce, velmi vstřícný přístup a řadu cenných připomínek.

Anotace

VALENOVÁ, Adéla. *Sexuální obtěžování studentek vysokých škol v diskurzu současné společnosti*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2024. 58 s. Bakalářská práce.

Tato bakalářská práce se zabývá sexuálním obtěžováním studentek v diskurzu současné společnosti. Cílem bakalářské práce je popsat zkušenosti studentek se sexuálním obtěžováním, formy obtěžování a celkové povědomí o tomto tématu. Práce je rozdělena do pěti kapitol, přičemž první čtyři kapitoly jsou věnovány poznatkům z prostudované literatury o sexuálním obtěžování a mýtech, které se v souvislosti s touto problematikou objevují. První kapitoly práce definuje sexuální obtěžování, popisuje jeho formy a zmiňuje náhled současné společnosti na tuto problematiku. V další části se věnuje pachateli a oběti sexuálního obtěžování. V teoretické části jsou také zmíněny možnosti řešení sexuálního obtěžování. Poslední část bakalářské práce zahrnuje vlastní empirické šetření. Kvantitativní výzkumné šetření je realizováno pomocí dotazníku v online formě, který byl rozeslán studentkám oboru Sociální patologie a prevence Univerzity Hradec Králové. V závěru práce jsou shrnuta zjištěná data, která jsou dále analyzována a interpretována.

Klíčová slova: sexuální obtěžování, sexuální chování, zkušenosti studentek

Annotation

VALENOVÁ, Adéla. *Sexual harassment of female university students in the discourse of contemporary society*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2024. 58 pp. Bachelor Thesis.

This bachelor thesis deals with sexual harassment of female students in the discourse of contemporary society. The aim of the bachelor thesis is to describe female students' experiences of sexual harassment, forms of harassment and the general awareness of this topic. The thesis is divided into five chapters, with the first four chapters devoted to the findings from the literature studied on sexual harassment and the myths that emerge in relation to this issue. The first chapters of the thesis defines sexual harassment, describes its forms and mentions the views of contemporary society on this issue. Next section discusses the perpetrator and the victim of sexual harassment. The theoretical part also mentions the possibilities of dealing with sexual harassment. The last part of the bachelor thesis includes an empirical research. The quantitative research was conducted using an online questionnaire that was sent to female students of Social pathology and prevention at the University of Hradec Králové. In the conclusion of the thesis, the collected data are analysed and interpreted.

Keywords: sexual harassment, sexual behaviour, student experience

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2022 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum:

Podpis studenta:

Obsah

Úvod	9
1 Sexuální obtěžování.....	11
1.1 Definice sexuálního obtěžování.....	11
1.2 Formy sexuální obtěžování (offline, online).....	13
1.3 Společnost a sexuální obtěžování	16
2 Agresor a oběť sexuálního obtěžování	19
2.1 Definice agresora sexuálního obtěžování	19
2.2 Typologie agresorů sexuálního obtěžování	19
2.3 Definice oběti sexuálního obtěžování.....	21
2.4 Možné dopady sexuálního obtěžování (fyzické, psychické a sociální).....	23
3 Mýty o sexuálním obtěžování.....	25
4 Možnosti řešení sexuálního obtěžování	30
4.1 Prevence a legislativa.....	30
4.2 Doporučené postupy řešení.....	32
4.3 Policie a neziskové organizace – instituce, kam se obrátit o pomoc	34
5 Kvantitativní výzkumné šetření.....	37
5.1 Výzkumný problém a formulace hypotéz.....	37
5.2 Popis sběru dat a charakteristika výzkumného souboru	39
5.3 Analýza a interpretace výsledků	40
5.4 Shrnutí výsledků	50
Závěr	52
Seznam použitých zdrojů	54
Seznam grafů a tabulek.....	58
Přílohy.....	59

Úvod

Bakalářská práce na téma sexuální obtěžování studentek v diskurzu současné společnosti si klade za cíl analyzovat problematiku sexuálního obtěžování. Za tímto účelem autorka v teoretické části vymezuje pojmy sexuálního obtěžování, agresor, oběť, a dále se zaměřuje na mýty ohledně sexuálního obtěžování a možné řešení této problematiky. Navazující praktická část obsahuje vlastní empirické šetření realizované pomocí kvantitativní metody, která zjišťuje zkušenosti studentek se sexuálním obtěžováním a jejich povědomí o tomto tématu.

Sexuální obtěžování se v posledních letech stalo významným tématem ve veřejných diskuzích, právních debatách, ale také v akademickém výzkumu. Přestože se jeho vnímání a interpretace liší v závislosti na kulturním a sociálním kontextu, jde v zásadě o nežádoucí sexuální chování, které může mít negativní dopady na fyzické a psychické zdraví obětí, stejně jako na jejich profesní a osobní život. Zvýšený zájem o téma sexuálního obtěžování vyplývá z většího povědomí o dopadech na oběti a celou společnost. V kontextu sociálních medií, hnutí jako #MeToo a dalších globálních iniciativ, které podporují otevřenou diskuzi o sexuálním obtěžování a usilují o změnu, se diskurz o sexuálním obtěžování výrazně rozšířil. Práce se zaměřuje na komplexní přehled problematiky v rámci současné společnosti, s cílem poskytnout čtenářům hlubší porozumění definicím, formám, společenskému vnímání, pachatelům a obětem sexuálního obtěžování, stejně jako mýtům obklopujícím tuto problematiku a možnostem řešení.

Cílem práce a realizovaného výzkumného šetření je popsat zkušenosti studentek se sexuálním obtěžováním a také povědomí o této problematice. Práce vznikla na základě metod vědecké práce, především analýzy dostupných zdrojů zabývajících se danou problematikou. Vlastní praktická část byla zpracována na základě empirického šetření, které bylo realizováno kvantitativní metodou. Data jsou shromažďována na základě dotazníkového šetření.

Text je členěn do kapitol a podkapitol. První kapitola se věnuje základním definicím sexuálního obtěžování, mapuje jeho různé formy a zkoumá, jak je tato problematika vnímána společností. Druhá kapitola se soustředí na definici pachatelů a obětí sexuálního obtěžování. Jsou zde dále zmíněny možné dopady sexuálního obtěžování na život oběti. Tato kapitola se také zabývá komplexními dynamikami moci a kontroly, které jsou často základními prvky sexuálního obtěžování. Ve třetí kapitole se práce věnuje mýtům

a nesprávným představám, které obklopují tuto problematiku. Rozkrývání těchto mýtů je klíčové pro odstranění stigmatu spojeného s oběťmi a pro zvýšení povědomí o skutečné povaze a dopadech sexuálního obtěžování. Diskuze o mýtech také poskytne příležitost pro zamyšlení nad společenskými stereotypy a předsudky, které mohou přispívat k perzistenci sexuálního obtěžování ve společnosti. Čtvrtá kapitola se zaměřuje na možnosti řešení, které jsou k dispozici pro jednotlivce i společnost. Jsou zde zmíněny preventivní programy, legislativa, doporučené postupy řešení i organizace, kam se oběti mohou obrátit o pomoc. Pátá kapitola obsahuje vlastní výzkumné šetření zaměřující se na sexuální obtěžování.

Práce představuje vhled do problematiky sexuálního obtěžování, nicméně vzhledem k omezenému rozsahu textu nejsou zdaleka vyčerpána všechna témata vhodná k dalšímu zkoumání. Do budoucna se tak nabízí ke zpracování podrobnější rozbor práce s oběťmi sexuálního obtěžování, a s tím související efektivita programů neziskových organizací.

1 Sexuální obtěžování

Sexuální obtěžování je závažným problémem, který ovlivňuje životy lidí ve všech vrstvách společnosti. Dle mého názoru je v dnešní době, kdy se společnost snaží o rovnost a respektování lidských práv nezbytné porozumět podstatě a rozsahu sexuálního obtěžování. Obtěžování může mít poměrně rozsáhlý dopad na životy obětí. Zasahuje nejen do fyzického zdraví, ale také do psychického prožívání člověka. Zároveň sexuální obtěžování narušuje sociální vazby a důvěru ve společnosti. Tato kapitola se věnuje vymezení pojmu sexuální obtěžování a definici tohoto jevu. Dále představuje základní formy sexuálního obtěžování, ať už probíhají v online či v offline prostoru.

1.1 Definice sexuálního obtěžování

Definice sexuálního obtěžování prošla dynamickým vývojem v souvislosti s tím, jak se měnilo vnímání tohoto problému a snaha o jeho řešení. Původní definice (z osmdesátých let minulého století) hovořila o sexuálním obtěžování jako o výhradně sexuálním chování, které v oběti vyvolává nepříjemné pocity. V dnešní době je definice sexuálního obtěžování o poznání rozsáhlejší a reflektuje i problematiku zneužití moci a zasazuje se do genderového řádu. Na sexuální obtěžování je pohlíženo jako na širokou škálu chování zneužívajícího převahy nad druhým člověkem, které obsahuje například i sexuální vydírání, sexuální pozornost, uplatnění genderových stereotypů a tvorbu nepřátelského prostředí pro ženy a muže (Smetáčková, Pavlík, 2011).

„Sexuální obtěžování je široký pojem, který zahrnuje pestrou škálu různých forem jednání verbální i neverbální povahy (Vohlídalová, 2009).“

Z tohoto důvodu je sexuální obtěžování složitě identifikovatelné. Skutečnost, že si pod tímto pojmem lze představit různé projevy chování a existují různé definice, tedy vytváří složitě uchopitelný pojem. Z tohoto důvodu však nelze sexuální obtěžování zlehčovat či ignorovat (Angela et al., 2023).

Na sexuální obtěžování lze pohlížet jako na nevíтанé, nevhodné či urážlivé chování, které vede ke snížení důstojnosti fyzické osoby či k tvorbě nepřátelského, ponižujícího nebo zneklidňujícího prostředí na pracovišti (Vymětal, 2008, s. 173).

Další definice chápe sexuální obtěžování jako každý případ obtěžování, který je založen na rozdílech mezi pohlavími či má sexuální charakter. Judikát Ústavního soudu sp. Zn. I. ÚS 300/01 definuje sexuální obtěžování jako velice nevhodné, vulgární chování, ale také například nevhodné poznámky, které se dotýkají intimní sféry člověka, fyzické

obtěžování se sexuálním podtextem a pomlouvání jiných kolegů s důrazem na jejich intimní sféru, což zpravidla vede k tvorbě nesnesitelných pracovních podmínek (Tomšej, 2020).

Kromě judikátu Ústavního soudu vymezuje obtěžování i antidiskriminační zákon (tj. č. 198/2009 Sb.) Sexuální obtěžování se zde chápe jako jedna z forem diskriminace, která je zákonem zakázána. Legislativní definice chápe sexuální obtěžování jako chování, které má sexuální povahu, a které je chováním nežádoucím, protože jeho záměrem či důsledkem je snížení důstojnosti osoby a tvorba zastrašujícího, nepřátelského, ponižujícího, pokořujícího či urážlivého prostředí, případně jde o chování, které může být oprávněně vnímán jako podmínka pro rozhodnutí ovlivňující výkon práv a povinností, které plynou z legislativních vztahů (Zákon č. 198/2009).

Sexuální obtěžování jako nežádoucí chování souvisí dle legislativy s důvody v podobě (Zákon č. 198/2009): „*s jednou osobou se zachází méně příznivě, než se zachází nebo zacházelo nebo by se zacházelo s jinou osobou ve srovnatelné situaci, a to z důvodu rasy, etnického původu, národnosti, pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání, víry či světového názoru, a dále v právních vztazích, ve kterých se uplatní přímo použitelný předpis Evropské unie z oblasti volného pohybu pracovníků, i z důvodu státní příslušnosti.*“

Legislativní definice poukazuje na to, že existují dva základní typy sexuálního obtěžování, tj. sexuální nátlak a vydírání související se získáním výhod či naopak trestáním, a tvorba nepřátelského prostředí pro ženy či muže jako skupiny či pro konkrétní osoby kvůli jejich příslušnosti ke skupině žen či mužů. Sexuální nátlak se vyskytuje jako vynucování sexuálního chování za nějakou protihodnotu. Charakter tvorby nepřátelského prostředí je pak komplikovanějším jevem, protože obsahuje širokou škálu různých projevů a závažností, kdy se zde řadí i uplatňování genderových stereotypů (Smetáčková, Pavlík, Kolářová, 2009, s. 10-13).

Jaká je aktuální situace v oblasti sexuálního obtěžování v České republice? Zástupce Úřadu vlády Radan Šafařík k výsledkům uvádí: „*z jiných studií napříč Evropskou unií vidíme, že obecně v České republice dochází k sexuálnímu obtěžování relativně často, jsme lehce nad průměrem. Mezeru s ostatními státy východní Evropy máme v tom, že stále si velká část veřejnosti neuvědomuje závažnost problému, bagatelizuje ho. Části veřejnosti přijdou přijatelné zejména lehčí formy sexuálního obtěžování (ČTK, 2021).*“

1.2 Formy sexuální obtěžování (offline, online)

Základní formy sexuálního obtěžování lze z dalšího pohledu kategorizovat na tzv. offline prostředí (tj. například práce, ulice, vysoká škola apod. jako místo, kde se objekt sexuálního obtěžování fyzicky vyskytuje) a online prostředí (tj. internetový prostor).

Offline sexuální obtěžování

Sexuální obtěžování se zpravidla realizuje prostřednictvím verbální komunikace (dvojsmyslnými poznámkami, oplzlými vtipy, nenápadnými návrhy, nátlakem). Z neverbálních projevů komunikace se vyskytují například dlouhotrvající pohledy (tj. delší než tři sekundy), gesta rukou, poloha nohou. Při sexuálním obtěžování fyzickou formou dochází k dotekům, poplácáním, pohlazením, ale také například hrubým obtěžováním, tj. včetně znásilnění (Vymětal, 2008, s. 173).

V offline prostředí se lze setkat s například se sexuálním obtěžováním na pracovišti, které se dále rozděluje na tzv. quid pro quo (tj. něco za něco) a tvorbu nepřátelského prostředí. V rámci quid pro quo dochází k nabídce určitých výhod výměnou za sexuální služby. V případě odmítnutí ze strany oběti pak hrozí různé represe a negativní následky. U sexuálního obtěžování v rámci tvorby nepřátelského prostředí se lze setkat s veškerým sexuálním chováním, které může obtěžovat daného jedince (DeVito, 2008, s. 138).

Obtěžování formou quid pro quo tedy obsahuje různé formy chování, které požadují sexuální sblížení za účelem poskytnutí určité výhody či pod určitou výhrůžkou. Přijetí či nepřijetí takové nabídky pak přímo ovlivňuje způsob, jakým bude s obětí zacházeno na pracovišti či v jiném prostředí (například ve škole). Tvorba nepřátelského prostředí je subtilnějším pojmem, protože obsahuje různé formy obtěžování. Od sexuálně laděných vtipů, komentářů, až po další projevy chování, které vedou k tvorbě ponižující a nepřátelské atmosféry (Vohlídalová, 2009).

Empirické šetření autora Hardies (2023) prokázalo, že 88,5 % žen a 83,3 % mužů zažilo v uplynulých 24 měsících alespoň jednou či dvakrát nějakou formu sexuálního obtěžování na pracovišti. Nejčastěji se jednalo o verbální genderové obtěžování. Případy tradičního (fyzického) obtěžování zažívaly mnohem častěji ženy. Závažné sexuální obtěžování bylo méně časté. Zároveň bylo zjištěno, že sexuální obtěžování na pracovišti koreluje s vnímanou akceptací sexuálního obtěžování ze strany kolegů a negativně s pozicí v organizační struktuře. Sexuální obtěžování na pracovišti je úzce spojeno

s kulturou podniku, a proto musí zaměstnavatelé vytvářet pracovní prostředí, ve kterém je sexuální obtěžování jednoznačně odsuzováno a sankcionováno (Hardies, 2023).

V České republice pak empirické šetření autorek Křížkové, Maříkové a Uhde (2006, s. 35-36) zjistilo, že celá čtvrtina české populace z těch, kteří pracují nebo někdy pracovali, se v práci setkala se sexuálním obtěžováním (dle vlastního vyjádření a chápání pojmu). Ve větší míře se jednalo o ženy, a také ženy toto jednání častěji vnímají jako osobně namířené proti nim samotným. Míra výskytu nebyla nijak významně závislá na věku, vzdělání, stavu či jiných charakteristikách. Nejčastějším projevem jsou sexuálně podbarvené vtipy, sexuálně podbarvené řeči a narážky na soukromý život. Dále milostné vztahy mezi kolegy a sexuálně orientované poznámky (Křížková, Maříková, Uhde, 2006, s. 35-38). Výsledky shrnuje následující tabulka.

Tabulka č. 1 - Pořadí výskytu jednotlivých forem sexuálního obtěžování dle respondentů (na stávajícím pracovišti x kdykoliv během pracovní dráhy)

Forma obtěžování	Pořadí	V současnosti v %	Pořadí	V současnosti nebo dříve v %
Sexuálně podbarvené vtipy	1.	21,1	1.	63,9
Narážky na soukromý život	2.	19,5	2.	62,7
Sexuálně podbarvené řeči	3.	14,2	3.	56,3
Ukazování erotických časopisů	4.	12,3	6.	39,5
Sexuálně orientované poznámky	5.	10,9	5.	45,1
Posílání lechtivých obrázků e-mailem	6.	9,5	12.	17,5
Okukování	7.	8	7.	35,8
Milostné vztahy mezi kolegy	8.	6,7	4.	48,2
Nechtěný tělesný kontakt	9.	5,9	9.	28,2
Milostné vztahy mezi podřízenými a nadřízenými	10.	5	8.	32,8
Nabídky na schůzku i přes nezájem	11.	3	10.	19,7
Obtěžující telefonáty, e-maily	12.	2,1	13.	9,1
Sexuální návrhy a pobídky	13.	2	11.	17,8
Pokus o znásilnění	14.	0,4	14.	2

Zdroj: Křížková, Maříková, Uhde, 2006, s. 35-38

Dalším offline prostředím, kde je možné setkat se obtěžováním tohoto typu, je prostředí vysokých škol. V prostředí vysokých škol se lze setkat například s následujícími podobami sexuálního obtěžování: „*nevyžádané opakované sexuální návrhy, vynucování chování za protihodnotu (například lepší podmínky u zkoušky), nevhodné komentáře vůči jednotlivci nebo skupině na základě pohlaví, genderu, nebo sexuality, nevyžádané e-maily, fotografie nebo zprávy sexuální povahy, nevhodné vtipy o sexu a obscénní gesta,*

odhalování prsou, hýždí nebo genitálií na veřejnosti, znásilnění či pokus o něj, nevyžádané dotyky (Masarykova univerzita, 2023, s. 4).“

Výzkum společnosti Unisafe (2022) se zaměřil na měření výskytu genderově podmíněného násilí na univerzitách a ve výzkumných centrech v Evropě. Do projektu se zapojilo 46 univerzit a výzkumných organizací z 15 evropských zemí. Z výsledků výzkumu vyplývá, že 62 % respondentů a respondentek zažilo nějakou formu genderově podmíněného násilí, od doby, kdy začali pracovat či studovat v dané instituci. Sem se řadí i sexuální obtěžování, které zažilo 31 % respondentů. Pro účely výzkumu bylo sexuální obtěžování charakterizováno jako nežádoucí verbální, neverbální či fyzické chování sexuální povahy. Například komentáře týkající se vzhledu či postavy, zaslání obrázků se sexuálním obsahem, sexistické vtipy, dotyky (Unisafe, 2022).

Další formu sexuálního obtěžování představuje tzv. cat calling, kterému jedinci (nejčastěji ženy) čelí, když se pohybují po ulicích měst či na jiných veřejných místech. Jde o pouliční obtěžování, které může mít negativní dopady na plnohodnotnou účast žen ve veřejné sféře. Takové pouliční obtěžování představuje výrazný problém pro zajištění svobody, rovnosti a pocitu vlastní důstojnosti. Konkrétně se například projevuje, když jde žena po ulici a muž, kterého nezná, vydá neslušný zvuk či gesto (Bowman, 1993).

Ačkoliv se cat calling může zdát jako neškodný, je nutné si uvědomit, že i toto chování je sexuálním obtěžováním a může u oběti vyvolávat pocit nepohodlí či ohrožení. Oběti mohou mít pocit, že jsou objektivizovány nebo dehumanizovány, což může negativně ovlivnit jejich pocit bezpečí ve veřejném prostoru. Tyto zkušenosti mohou vést k vyhýbání se určitým místům nebo situacím, který by mohly vyvolat podobné incidenty.

Výzkum agentury Focus pro Úřad vlády prokázal, že v České republice zhruba každá třetí žena zažila při cestě veřejnou dopravou sexuální obtěžování. Podobnou zkušenost pak potvrdil i každý desátý muž. Celkem čtvrtina cestujících byla svědkem sexuálního obtěžování v městské hromadné dopravě. Stejný podíl osob zná někoho, kdo byl ve veřejné dopravě sexuálně obtěžován. Jako konkrétní projevy pak uvádí respondenti zírání a lascivní pohledy, bezdůvodné vstupování do intimní zóny, různé pokřikování, nevhodné poznámky a návrhy, sexuální gesta a pohyby, bránění v pohybu a zastoupení cesty, vynucování si schůzky, exhibicionismus, nechtěné dotyky či líbání, vynucování sexu a pokusy o něj. Ženy popisují negativní zkušenosti zejména ve formě zírání a bezdůvodného vstupování do intimní zóny, ale například před čtvrtinou žen se někdo v dopravě ukájel, sedm procent zažilo pokus o znásilnění (ČTK, 2021).

Online sexuální obtěžování

Online sexuální obtěžování obsahuje širokou škálu různých projevů chování, které určitým způsobem využívají digitální obsah a internet (resp. online prostředí). Velmi problematické je online sexuální obtěžování z toho důvodu, že často cílí na děti a mladistvé. Agresorům přináší internet větší anonymitu, čehož využívají právě pro útoky vůči těmto zranitelným skupinám. K dalším charakteristikám online sexuálního obtěžování patří, že se oběť cítí nějakým způsobem zneužita (má subjektivní pocit zneužití), že jsou útoky ze strany oběti nechtěné, a také zde stačí jednorázová událost, aby se dalo hovořit o sexuálním obtěžování. Obvykle má online sexuální zneužívání podobu nežádoucích sexuálních návrhů nebo zasílání nevhodných zpráv, nevhodného obsahu (Angela et al., 2023).

Typickým příkladem takového sexuálního obtěžování je zasílání nevyžádaných fotek intimních partií ženám, ke kterému přistupují muži (například v online seznamkách, v seznamovacích aplikacích, ale i na sociálních sítích). Dle britského výzkumu nevyžádanou fotku přirození dostaly čtyři z deseti žen ve věku od osmnácti do šestatřiceti let. K podobnému jednání pak mohou přistupovat i ženy, které například zasílají nevyžádané fotky slavným mužům nebo influencerům (Elšíková, 2021).

Online sexuální obtěžování je stále rostoucím problémem, jelikož sociální sítě se staly součástí každodenního života lidí. Důležité je na tento problém upozorňovat a snažit se ho efektivně řešit. Určitou formou prevence mohou být programy zaměřené na vzdělávání uživatelů internetu o bezpečnosti v online prostoru, etice a důsledcích sexuálního obtěžování. Důraz by měl být kladen na digitální gramotnost nejen ve školách, ale i na pracovištích.

1.3 Společnost a sexuální obtěžování

V kontextu dnešní společnosti se lze často setkat s prosazováním názoru, že sexuální obtěžování nepatří do slušné společnosti, což je naprosto v pořádku. Zároveň však řada příkladů z praxe ukazuje, že je ve zdejší společnosti sexuální obtěžování hluboce zakořeněné (Huvarová, Rieznerová, 2023).

Petr Pavlík (ombudsman Technické univerzity v Liberci) charakterizuje situaci podobným způsobem, avšak hovoří o tom, že se situace pozvolna mění. To v důsledku generačních změn, a změn v citlivosti a nastavení lidí. Po poměrně dlouhou dobu v české

společnosti přežívaly představy, stereotypy a mýty o sexuální obtěžování. Postupně se je daří eliminovat, a to zejména díky mladé generaci, která již chápe sexuální obtěžování jako výrazný problém. Příkladem mohou být četné aktivity studentek a studentů vysokých škol, které směřují k prevenci výskytu sexuálního obtěžování a k boji proti tomuto jevu v celé společnosti, nikoliv jen v prostředí vysokých škol (Grim, 2023).

Například po propuknutí kauzy #MeToo se přihlásily miliony žen se svojí zkušeností se sexuálním obtěžováním, avšak český kontext reagoval specificky: „*tady začala parta starých chlapů psát články ve smyslu, že je to hysterie, ženské si vzpomněly po 30 letech, jsou to zlatokopky a takové kecy, které svědčí o tom, že vůbec neví, jaká je psychologie oběti. Ale také to svědčilo o tom, že se svým způsobem snažili bránit své teritorium a svou moc. #MeToo tady neproběhlo jako na Západě, nějaký ohlas ale mělo* (Grim, 2023).

Mělo by tedy dojít ke kultivaci společenského prostředí, což lze například i činnostmi vysokých škol, které budou podporovat diskuzi ohledně tématu a budou hledat prostor pro řešení výskytu sexuálního obtěžování a jeho podceňování, ignorování (Huvarová, Rieznerová, 2023).

Změnu postojů společnosti vůči sexuálnímu obtěžování naznačují i zkušenosti z Divadelní fakulty Akademie múzických umění v Praze či Janáčkovy akademie múzických umění v Brně, kde bylo dotazníkovým šetřením mezi studentkami zjištěno, že zde docházelo k sexuálnímu obtěžování. To vedlo k odchodům ze školy či k traumatům. Pokud už nějaká studentka na takové sexuální obtěžování reagovala, tak se jí dostalo odpovědi v podobě: „tak to chodí, s tím se nedá nic dělat, musíš to vydržet.“ Vedení vysoké školy ovšem vzalo tento impuls velmi vážně a začalo realizovat systematické řešení problému. I příklady z dalších vysokých škol potvrzují, že jednání (v podobě sexuálního obtěžování), která byla donedávna zvykem, již dnes studenti, pedagogové či vedení neakceptují (Hronová, 2023).

Stávající společenský stav v České republice v tomto směru lze integrovat i s tím, že řada občanů netuší, co je sexuální obtěžování, a proto si tento jev spojuje s nejdramatičtějšími případy typu sexuálního napadení apod. Naopak, například vtípkování apod. se za sexuální obtěžování nepovažuje. Z tohoto pohledu je pro změnu aktuálního nastavení nutná edukace (Grim, 2023).

Blanka Nyklová (zástupkyně Sociologického ústavu Akademie věd České republiky) hovoří i o dalším společenském předsudku v rámci sexuálního obtěžování, který vede k vysoké míře tolerance takového chování v české společnosti.

Jde o předsudek, že u tohoto typu násilí bývá nějaká spoluvina. To však vede k sekundární viktimizaci, takže je napadený člověk opětovně traumatizován v momentě, kdy se s takovou reakcí ve společnosti setkává. Zároveň toto riziko vede k tomu, že oběť nemá zájem o nahlášení incidentu. Společenské předsudky tímto komplikují problematiku nahlášení a řešení sexuálního obtěžování. Nyklová dále zmiňuje i další negativní společenský jev v souvislosti s touto problematikou: „*v české společnosti, zvláště u její mužské části, se také často setkávám s názorem, že například není možné znásilnit manželku, z povahy manželství samého. O to spíš to ukazuje na nerovnost, která tu panuje v postojích a genderových vztazích, a dokládá to jen potřebu osvěty (Kropáčková, 2023).*“

Ačkoliv se v posledních letech o tomto tématu začalo více hovořit, domnívám se, že by se sexuálnímu obtěžování měla věnovat větší pozornost a tato problematika by měla být také více probírána ve školách v rámci předmětů jako je například občanská výchova, což by mohlo být považováno za formu primární prevence. Společnost by měla k sexuálnímu obtěžování přistupovat s nulovou tolerancí a aktivně podporovat kulturu respektu, rovnosti a bezpečí. Důraz by měl být kladen na vytvoření bezpečného prostředí, ve kterém jsou hranice respektovány, oběti podporovány a pachatelé náležitě potrestáni.

2 Agresor a oběť sexuálního obtěžování

V této kapitole je pozornost zaměřena na vymezení pojmu agresor a agrese, včetně typologie agresorů (v souvislosti se sexuálním obtěžováním). Dále je v této kapitole vymezen pojem oběť a definovány možné následky sexuálního obtěžování.

2.1 Definice agresora sexuálního obtěžování

Agresivitu lze vymezit jako vlastnost, postoj či vnitřní pohotovost k agresí. V širším slova smyslu se agresivitou rozumí schopnost organismu zmobilizovat síly k zápasu o dosažení nějakého cíle či schopnost vzdorovat těžkostem. Každý jedinec disponuje agresivitou, avšak v různorodé míře čili může vykazovat nízkou míru agresivity, ale také velmi vysokou míru agresivity apod. (Martínek, 2015, s. 10).

V užším náhledu je pak agresivita jednání člověka, kdy je úmyslem ublížit nějaké osobě či skupině osob (Helus, 2018, s. 235-236).

Agrese je pak útočné jednání, ať už fyzické či verbální, tedy ve formě útoku. Případně, je agrese i hrozba či úmysl zaútočit. Agresor je potom iniciátor a vykonavatel agrese čili útočník (ať už jednotlivec, malá, střední či velká sociální skupina) (Zvírotsky, 2023, s. 14-15).

K formám agresivity se řadí afektivní agresivita, kterou vyvolávají silné emoce, a která jedince přemáhá, zbavuje kontroly nad jeho jednáním. Dále instrumentální agresivita, která je tvořena touhou dosáhnout nějakého cíle, kdy se obětí stává osoba, jenž stojí v cestě splnění tohoto cíle. Další formou je zástupná agresivita, která souvisí s frustrací. Obětí je někdo, vůči komu vlastně není soustředěna žádná negativní emoce, kdo nestojí v cestě při dosahování cílů agresora (Helus, 2018, s. 235-236).

2.2 Typologie agresorů sexuálního obtěžování

Z obecného hlediska lze rozlišovat tři základní typy agresorů, tj. hrubý, kultivovaný, „srandista“. Hrubý agresor je impulzivní osoba se silnými energetickým přetlakem, kázeňskými problémy a narušenými vztahy s autoritami. Kultivovaný agresor vystupuje jako slušný člověk, avšak je narcisticky šlechtěný, sevřený, zvýšeně úzkostný, vykazující i sadistické tendence. Agresor „srandista“ je optimistický, dobrodružný, vykazuje sebedůvěru, výmluvnost, oblíbenost, vlivnost (Kopecká, 2015, s. 54-55).

Oblast využití typologie agresorů sexuálního obtěžování komplikuje následující poznatek: *„vytvořit typologii osob, které se dopouštějí sexuálního obtěžování, či se*

naopak stávají jeho obětí, není snadné. V českém prostředí pro to nemáme dosud žádné výzkumné podklady, ovšem ani v zahraničí se k takovým typologiím nepřístupuje. Z konkrétních případů je totiž evidentní, že na obou stranách se vyskytují velmi různé typy osobností. Nicméně lze nalézt jednoho společného jmenovatele, a tím je specifický vztah k moci (Smetáčková, Pavlík, Kolářová, 2009, s. 21-22).“

Agrese pachatelů sexuálního obtěžování tedy může vycházet i z jejich moci čili lze v problematice sexuálního obtěžování vycházet z modelů moci, které objasňují proč a jakým způsobem dochází k sexuálnímu obtěžování. Pachatelé mohou využívat svoji moc k tomu, aby si vynucovali sexuální služby či bylo akceptováno jejich nevhodné chování se sexuálním podtextem. Modely moci se rozdělují na následující typy (Mawere, Seroto, 2022):

- Biologický model moci – moc se projevuje fyzickou převahou, kterou mají muži nad ženami. Muž je přirozeně sexuálně agresivnější, a proto pronásleduje ženy, i když toto ženy nechtějí. Model však není empiricky ověřen a nedokáže vysvětlit, proč dochází i k sexuálnímu obtěžování mužů ze strany žen.
- Organizační model moci – moc se projevuje vyšší pozicí agresora v organizaci či v určité hierarchii. Oběť je na nižší organizační pozici čili například v pozici zaměstnance, zatímco agresor je manažerem apod. Tento model podporuje řada empirických zjištění, avšak stále nevysvětluje některé jiné formy sexuálního obtěžování.
- Sociokulturní model moci – agresor sexuálního obtěžování v tomto typu sexuálního obtěžování jedná na základě společenských očekávání či kulturních zvyklostí, které často zdůrazňují nadřazenost mužů nad ženami. Patriarchální systém poskytuje mužům status, který jim dodává možnost využívat svého postavení k sexuálnímu obtěžování žen na pracovištích či jinde. I zde platí, že tento model nevysvětluje situace, kdy ženy sexuálně obtěžují muže.
- Model přelévání sexuálních rolí – model je výstupem prosazování genderových rolí na pracovišti. Stereotypní genderová role ženy je primárně v domácnosti. Naopak, muž pracuje a živí rodinu. Pokud toto není dodrženo, tak může docházet právě k sexuálnímu obtěžování. Typicky tím, že podřízení muži obtěžují ženy, které jsou například manažerkami (nadřízenými pracovnicemi), čímž se snaží vyrovnat tento rozdíl mezi nimi.

Výše uvedené je v podstatě v souladu s předpokladem, že lidské sexuální chování je determinováno biologickými dispozicemi, ale také vnějším prostředím, tj. konkrétními projevy jako je společenství (každé historické období je charakterizováno i určitou sexuální morálkou), tvorbou konceptu genderové role, pohlavní identitou, partnerskými vztahy, morálními postoji apod. (Weiss, 2001).

Z dalších typologií lze využívat například typologii pachatelů domácího násilí. Pokud je například sexuální obtěžování spojeno s dalším násilím, je možné pro typologii agresorů využívat typologii pachatelů domácího násilí (alespoň pro inspiraci). Tato kategorizuje agresory následujícím způsobem (Čírtková, 2008, s. 38-39):

- Osoba dvojí tváře bez výrazných příznaků psychopatologie – tento agresor realizuje problematické a násilné chování pouze v soukromí, a pouze ve vztahu k osobě blízké (nejčastěji partnerce).
- Obecně násilná osoba – tato forma agresora kombinuje násilí ve vztahu s dalšími problematickými (antisociálními sklony) i mimo úzkou rodinu.
- Násilník, u kterého dominují problémy závislosti – zde dochází ke kombinaci problémů s alkoholem, užíváním drog, závislostmi na hracích automatech, s kterými je domácí násilí úzce spojeno.
- Násilník s psychickou zátěží – tj. vykazující výrazné symptomy poruch.

Rozpoznávání a pochopení rozmanitosti pachatelů může vést k lepšímu cílení intervencí, které mohou zahrnovat vzdělávání, psychologickou podporu či právní opatření. Ačkoliv existují určité typologie pachatelů sexuálního násilí, je nutné si uvědomit, že neexistuje univerzální klíč k tomu, jak poznat, zda je člověk sexuálně násilný či nikoliv. Je důležité snažit se o odbourání stereotypů a zjednodušených představ o pachatelích sexuálního obtěžování, což je krokem k vybudování inkluzivnějšího a bezpečnějšího prostředí pro všechny.

2.3 Definice oběti sexuálního obtěžování

Na oběť lze pohlížet z různých pohledů. Trestní právo chápe oběť výhradně v souvislosti s trestným činem (oběť trestného činu či pozůstalé osoby po oběti trestného činu). V psychologii či v dalších odvětvích však může být oběť chápána širším způsobem. Pojem oběť je tedy kriminologický, viktimologický a psychologický (Boukalová, Gillernová, 2020, s. 128).

Podobně jako se odlišují definice sexuálního obtěžování, tak se liší i pohledy na oběť sexuálního obtěžování. Definice oběti sexuálního obtěžování je zpravidla asociována s podřízenou, pasivní osobou, která je vydána napospas (pasivita není spojena pouze se samotným aktem, ale i postavením osoby v budoucnosti). Z dalšího pohledu je jediné „nevinná oběť“ považována za tu správnou, tedy oprávněnou k poskytování pomoci. Z tohoto pohledu pak nejsou oběťmi například studentky v přiléhavých šatech, které jsou sexuálně obtěžované apod. (Doušová et al., 2014, s. 16-17).

Je však zřejmé, že jedním ze základních projevů sexuálního obtěžování je to, že možnost oběti účinně zasáhnout a bránit se je omezena a ztížena, zejména pokud agresor využívá mocenského postavení (Vohlídalová, 2009).

V oblasti chápání osoby jako oběti sexuálního obtěžování je problémem i nejasné stanovení hranice sexuálního obtěžování: *„problematické může být samotné stanovení hranice sexuálního obtěžování. Je především na každé ženě, aby sama určila meze toho, co ještě považuje za vhodné a co je již pro ni obtěžující. Je třeba zdůraznit, že ženy a muži se ve vnímání sexuálního obtěžování významně liší (Vymětal, 2008, s. 173).“*

Konkrétní doporučení obětem sexuálního obtěžování formuluje například Masarykova univerzita (2024):

- Neobviňování se za to, co se stalo. Vina není na straně oběti, ani žádná chyba či hanba. Zodpovědnost za nevhodné chování nese vždy člověk, který se tohoto dopustil.
- Svěřit se další osobě o tom, co se stalo. Musí se jednat o důvěryhodného člověka, který dokáže pomoci, a který vzbuzuje pocit bezpečí. Jde například o kamaráda/kamarádku, kolegu/kolegyni, vyučujícího apod. Nebo například i neziskovou organizaci.
- Výhodou je situace, kdy jsou veškeré kontaktní osoby vázány přísnou mlčenlivostí, jejíž porušení by bylo sankcionováno.
- Pokud je to možné, tak je vhodné uchovat si materiály, které zachycují nevhodné chování, dále je vhodné požádat o svědectví další osoby či aktéry, které mohou potvrdit, že jednání nastalo. Ke svědectví oběti je však nutné přistupovat stejně vážně, i když takové materiály nemá.

Poskytnutí pomoci obětem sexuálního obtěžování by mělo být samozřejmým krokem při potýkání se s touto problematikou. Prvním krokem by mělo být vytvoření bezpečného a podporujícího prostředí, kde se oběti mohou svěřit se svými zkušenostmi bez strachu z odsouzení nebo stigmatizace. Klíčem k účinné pomoci je zajištění, aby byly služby pro oběti snadno dostupné, respektující soukromí a přizpůsobené potřebám jednotlivých obětí. Důležitá je také spolupráce mezi různými službami, aby byla zajištěna koordinovaná a komplexní péče pro oběti. Přístup zaměřený na oběť a empatie ze strany poskytovatelů pomoci jsou základními kameny v procesu uzdravení a obnovy.

2.4 Možné dopady sexuálního obtěžování (fyzické, psychické a sociální)

Aktuální poznatky o konkrétních dopadech sexuálního obtěžování lze shrnout následujícím způsobem. Sexuální obtěžování se negativně projevuje v emocionální, fyzické, interpersonální i kariérní oblasti. Oběti trpí pocity úzkosti, pocitem viny, bezmoci či ztrátou důvěry a sebedůvěry. Dalším dopadem je neschopnost soustředit se, ale objevují se i bolest hlavy, poruchy spánku, letargie, noční můry, fobie, nevolnosti. Mezi další dopady se pak řadí izolace, obavy z neznámých lidí a situací, neschopnost navazovat intimní vztahy. U studentů lze také vysledovat dopady jako změna studijní dráhy, zanechání studia, slabé studijní výkony z důvodu stresu, zhoršení školní docházky (Smetáčková, Pavlík, Kolářová, 2009, s. 15-16).

„Mezi dopady sexuálního obtěžování na jeho oběti patří mimo jiné: strach, úzkosti, stud, hněv, snížená produktivita, snížené sebevědomí, slabší výkony, vyhýbání se vyučujícím, předčasné ukončení studia, odchod ze zaměstnání, přenos zkušenosti do dalšího života (Masarykova univerzita, 2023, s. 4).“

Sexuální obtěžování tímto může vést i k řadě zdravotních problémů jako jsou deprese, úzkosti, posttraumatická stresová porucha, dále bolesti hlavy, nespavost, nevolnost, úbytek hmotnosti, kardiovaskulární onemocnění (Heymann et al., 2023).

Oběť sexuálního obtěžování dále může mít pocit, že se jí nedostane spravedlivého slyšení, může se obávat, že obvinění ze sexuálního obtěžování naruší její vztahy s nadřízenými pracovníky či spolupracovníky, ať už je podložené či nikoliv (Armstrong, Taylor, 2015, s. 511).

Sexuální obtěžování může vést ke ztrátě zaměstnání, a tedy i ke ztrátě příjmu či ke zhoršení postavení na trhu práce. Oběti sexuálního obtěžování mohou být propuštěné

zaměstnavatelem či ze zaměstnání odejdou. Další variantou je situace, kdy se oběť vyhýbá práci tedy má časté absence, aby nemusela na pracovišti snášet obtěžování. Oběti, které setrvávají v práci a nemají časté absence, mohou být předmětem diskriminace, kdy je jim například upřeno kariérní povýšení, není jim dovolena účast na vzdělávání a rozvojových aktivitách apod., čímž také dochází k jejich poškozování, resp. k poškozování výkonnosti celé organizace, kde oběť pracuje (Heymann et al., 2023).

Významné a negativní přesahy má sexuální obtěžování i do ekonomiky či vede k finančním ztrátám zaměstnavatele, který přehlíží nebo toleruje sexuální obtěžování na pracovišti. Ve Spojených státech amerických například od roku 2010 zaplatily organizace celkem 669 milionů dolarů zaměstnancům, kteří tvrdili, že se stali oběťmi sexuálního obtěžování na pracovišti. Vedle přímých nákladů se však vyskytují i náklady nepřímé. Sexuální obtěžování na pracovišti vede k nižší produktivitě, k vyšší fluktuaci, k poškození image organizace, ke špatné pracovní morálce, ke snížené výkonnosti, k absencím zaměstnanců. To vše sebou generuje náklady (Jeníková, 2018).

Sexuální obtěžování má nepochybně hluboké a dlouhodobé dopady, které se promítají do fyzické, psychické, profesionální i sociální úrovně. Dlouhodobě mohou tyto dopady výrazně snížit kvalitu života obětí a ovlivnit jejich schopnost navazovat a udržovat zdravé vztahy. Dopady mohou být ještě závažnější v závislosti na kontextu obtěžování, včetně místa (např. pracoviště nebo škola), vztahu mezi obětí a pachatelem a dalších faktorů, jako jsou předchozí zkušenosti s traumatem. Tyto dopady se mohou promítat i do širšího společenského kontextu, zvyšující pocit nejistoty a zranitelnosti mezi oběťmi a ve společnosti jako celku.

Je důležité, aby se obětem dostávalo adekvátní podpory a zdrojů pro řešení těchto dopadů, a aby společnost pracovala na prevalenci sexuálního obtěžování a vytváření bezpečnějšího prostředí pro všechny. Tato podpora by měla zahrnovat přístup k terapii a poradenství, právní pomoci a sociálním službám, které pomáhají obětem v procesu uzdravení a posilují jejich schopnost obnovit kontrolu nad svým životem.

3 Mýty o sexuální obtěžování

Ačkoliv je sexuální obtěžování problematikou, která se v posledních desetiletích stala předmětem společenského, právního i akademického zkoumání, stále kolem ní přetrvává mnoho nedorozumění a mýtů, které zkreslují realitu a komplikují boj proti tomuto fenoménu. Kapitola o mýtech o sexuální obtěžování se zaměřuje na rozbití těchto zkreslených představ a poskytuje jasnější pohled na skutečnou povahu, dopady a rozsah sexuálního obtěžování.

Základní přehled mýtů o sexuální obtěžování má například následující podobu (Cortina et al., 2020):

- Sexuální obtěžování je velmi často flirtováním nebo zájmem o navázání romantického vztahu – sexuální obtěžování je ve skutečnosti velmi často genderově zaměřeným obtěžováním. Prohlášení typu „ženy nepatří do vědy“, „muži nemůžou být zdravotními sestrami“ či vulgární nadávky apod. zcela určitě nejsou flirtováním či „dvořením se“. Cílem sexuálního obtěžování je lidi shazovat a ubližovat jim. Namísto projevů romantického zájmu dochází k sexuálními nátlaku, kdy je primárním zájmem uplatnění moci a získání kontroly nad obětí.
- Sexuální obtěžování není nic strašného – často se lidé domnívají, že sexuální obtěžování je relativně neškodné. Výstupy z desítek empirických výzkumů a zkušenosti obětí však potvrzují pravý opak. Časté a všudypřítomné sexuální obtěžování je výrazně škodlivé, včetně neustálých sexistických vtipů a narážek.
- Ženy často podávají nepravdivá oznámení o sexuální obtěžování – mýtus je založen na fikci, že ženy si často nesprávně vykládají běžné laskavosti jako sexuální návrhy, že si často vymýšlí a přehání, což pak vede k neopodstatněným stížnostem na sexuální obtěžování. Empirické výstupy toto nepotvrzují. Je to potvrzeno i tím, že formální oznámení sexuálního obtěžování jsou velmi vzácná (podává je jen zlomek obětí). Falešná oznámení jsou tedy ještě vzácnější.
- Řešení sexuálního obtěžování vyřeší efektivnější systémy hlášení – podání formální stížnosti je pro oběť nesnesitelně obtížné, protože musí svoji zkušenost sdělovat různým lidem, často cizím. Oběti se obávají, že jejich stížnosti se nesetkají s důvěrou, povedou k pohrdání, nečinnosti či k odvetě. Toto nevyřeší jednodušší systém hlášení případů sexuálního obtěžování.

I v České republice je téma sexuálního obtěžování často zesměšňováno a bagatelizováno, a to včetně sexuálního obtěžování ve vysokoškolském prostředí. Jedno z prvních detailnějších empirických zkoumání zaměřených na přítomnost sexuálního obtěžování na vysokých školách bylo realizováno teprve na přelomu let 2008 až 2009 v rámci jedné vybrané fakulty pražské vysoké školy. Z výsledků vyplývá, že některou z forem obtěžujícího chování zažilo 67 % dotazovaných (tj. genderové obtěžování, nevíтанou sexuální pozornost či sexuální nátlak) (Vohlídalová, 2009).

I další výzkum autorů Smetáčková a Pavlík (2011), který se zaměřil na zkoumání sexuálního obtěžování na vysokých školách v České republice, potvrzuje, že je jev sexuálního obtěžování v České republice přítomen. Z výsledků vyplývá, že více než 75 % respondentů či respondentek se v průběhu studia na vysoké škole setkalo ze strany vyučujících alespoň jednou z těmito formami chování: nevhodné a zesměšňující poznámky o ženách a mužích (tj. 54 %), odlišné zacházení kvůli tomu, že je člověk ženou či mužem (48 %), vyprávění sexuálně laděných příběhů nebo vtipů o sexu (32 %), materiály zobrazující ženy či muže jako sexuální objekty (13 %), znevažující až urážlivé chování kvůli tomu, že je člověk ženou či mužem (11 %). Pouze ojedinělé byly zkušenosti s projevy typu nabízení výhoda za sblížení či naznačování trestů za odmítnutí (Smetáčková, Pavlík, 2011).

„Obtěžování či přesněji sexuální obtěžování (především v pracovněprávních vztazích) je českou veřejností, mnohdy i tou odbornou, vnímáno jako značně kontroverzní téma. Zatímco jedna skupina lidí si myslí, že se jedná o nadnesený problém, který je zcela zbytečně zveličován, záměrně zkreslován, v němž se nepočítá s presumpcí nevinny, druhá část zastává názor, že toto téma je závažné, zasluhuje si svébytnou pozornost i specifický způsob řešení (od ošetření obětí až po potrestání viníků) (Šebestová, 2005).“

K dalším mýtům o sexuálním obtěžování patří například předpoklad, že se ženy takového chování nedopouští. Naopak, lidé obou pohlaví mohou sexuálně obtěžovat obě pohlaví. Tento mýtus je ovlivněn tím, že se zpravidla veřejnost dozvídá o případech, kdy muži sexuálně obtěžují ženy, avšak i ženy mohou sexuálně obtěžovat muže. Další mýtus se vztahuje k sexuálnímu obtěžování v podnikovém prostředí. Často je předpokládáno, že se sexuálního obtěžování dopouští pouze nadřízení pracovníci, ale není to nutná podmínka. Obtěžovat mohou i spolupracovníci apod. (DeVito, 2008, s. 138).

Mýtus, že je sexuální obtěžování hlavně problém žen, protože mužů se dotýká jen zřídkakdy, tedy neplatí. Toto je také vyvráceno různými empirickými studiemi, které poukazují na to, že jsou muži také oběťmi sexuálního obtěžování, a to nikoliv

v zanedbatelné míře. Míra obtěžování je pak také vyšší u homosexuálních a bisexuálních mužů (Cortina et al., 2020).

Šebestová (2005) v rámci zpracování odborné studie zjistila, že je sexuální obtěžování na pracovištích velmi často zatíženo určitými stereotypy a postoji, které mohou vést k podcenění tohoto jevu, k jeho ignoraci či nezájmu o řešení. Mezi nejčastější mýty o sexuálním obtěžování dle výstupů studie patří (Šebestová, 2005):

- Sexuální obtěžování je výmysl, neexistuje, případně není závažným problémem.
- Sexuální obtěžování je čistě osobní a subjektivní záležitost.
- Sexuální obtěžování nelze (exaktně) vymezit.
- Právní definice sexuálního obtěžování je zneužitelná.

Sexuální obtěžování je výmysl, neexistuje, případně není závažným problémem

Mýtus neexistence sexuálního obtěžování vychází z toho, že v podstatě „není vidět“, veřejně se neprojevuje. To pak může vést k názoru, že neexistuje či je pouze ojedinělé. Tento názor však nemůže vést k tomu, že nebude problematika sexuálního obtěžování. Důsledky sexuálního obtěžování jsou však příliš závažné, takže nemohou být podceňované. Latentní průběh sexuálního obtěžování nemůže být příčinou nezájmu o tento jev a jeho ignoraci. Pokud, už se přizná existence sexuálního obtěžování, tak se zase argumentuje tím, že to není důležitý problém, protože se vyskytuje zřídka, či je jeho závažnost jen nízká. To však samozřejmě také nelze tvrdit. Závažnost je pojem subjektivní, ale v naprosté většině platí, že sexuální obtěžování dopadá na kvalitu života obětí. V konečném důsledku se oběti sexuálního obtěžování mohou dostat do bezvýchodné životní situace (Šebestová, 2005).

„V určitých případech se dokonce nedá vyloučit ani to, že postižená osoba (oběť sexuálního obtěžování) se rozhodne ukončit svůj život – jako příklad můžeme uvést veřejnosti známý případ sebevraždy příslušníka Hradní stráže, který byl sexuálně obtěžován svým nadřízeným (Šebestová, 2005, s. 16).“

Sexuální obtěžování je čistě osobní a subjektivní záležitost

U tohoto mýtu se lze setkat se situací, kdy je sexuální obtěžování vnímáno jako problém převážně či ryze individuální. V takovém případě není jev chápán jako sociální či společenský problém. Subjektivní vnímání je pak založeno na tom, že neexistují

objektivní měřítko pro vymezení tohoto problému, protože vždy závisí na kontextu situace, vyhodnocení dané situace konkrétními aktéry. Pokud však některý z aktérů chápe určité chování jako obtěžující a druhý nikoliv, tak by to měl druhý aktér tolerovat a chápat, nikoliv ignorovat (Šebestová, 2005).

„Proč signál, že někdo vnímá určité chování jako nevhodné, jako obtěžující atd., není brán jako dostatečný impuls (legitimní důvod) pro to, aby aktér své chování změnil, respektive že by za toto nevhodné, nepřiměřené, obtěžující chování mohl či měl být přímo potrestán (Šebestová, 2005, s. 16)?“

Sexuální obtěžování nelze (exaktně) vymežit

U tohoto mýtu se předpokládá, že nelze sexuální obtěžování jednoznačně a exaktně vymežit čili nelze konstatovat, co je sexuální obtěžování, co není sexuální obtěžování, a to kvůli vysoké míře subjektivity. Ve skutečnosti však lidé využívají i jiné pojmy, které nelze jednoznačně vymežit, ale přesto se těmito řídí. Vágnost a konfúznost vymezení tedy nevede k tomu, že by se člověk nezabýval takovými pojmy. Přitom, například při hodnocení jiných pojmů existuje také podobná hranice, ale veřejnost tuto nezpochybňuje (například při hodnocení zdravotního stavu – zdraví, nemoc). Hranice zde není jednoznačně vymezena, ale je zřejmé, kdo je nemocen, kdo je zdravý. Totéž pak může platit právě i v případě sexuálního obtěžování (Šebestová, 2005).

Právní definice sexuálního obtěžování je zneužitelná

Zneužitelnost je v případě sexuálního obtěžování dalším mýtem, protože se veřejnost může domnívat, že je obvinění ze sexuálního obtěžování zneužitelné a může být účelové. Jako u všech ostatních trestních činů však i zde platí, že musí být obviněný podloženo reálnými důkazy. Opět i zde platí, že v praxi lze nalézt řadu případů, kdy je z trestného činu obviněna osoba, která se později ukáže jako nevinná. Ani v těchto případech neexistuje žádný důvod k tomu, aby obvinění nebylo vznášeno a činy se nikdo nezabýval. (Šebestová, 2005).

Zpochybnění a kritické přehodnocení našich předpokladů o sexuálním obtěžování je prvním krokem k vytvoření prostředí, ve kterém jsou oběti povzbuzovány a podporovány, aby mluvily, a ve kterém je společnost připravena naslouchat a reagovat. Zároveň je zřejmé, že demystifikace mýtů o sexuálním obtěžování vyžaduje trvalé úsilí. Vzdělání, veřejné osvětové kampaně, změny politik a legislativy, a především kultivace empatie

a vzájemného respektu, jsou základními kameny na cestě k eliminaci sexuálního obtěžování. Touto kapitolou se autorka snaží zdůraznit, že každý z nás má roli v tomto procesu, ať už jako jednotlivci, profesionálové, vzdělavatelé, rodiče, nebo prostě jako členové společnosti. V konečném důsledku je boj proti mýtům o sexuálním obtěžování nejen bojem proti dezinformacím, ale také součástí širšího úsilí o budování spravedlivější a bezpečnější společnosti pro všechny.

4 Možnosti řešení sexuálního obtěžování

Sexuální obtěžování je vážný problém, který může mít hluboké psychické, fyzické i sociální dopady na oběti. V boji proti tomuto jednání hrají klíčovou roli jak státní instituce, jako je policie, tak neziskové organizace. Tyto subjekty nabízejí různé formy podpory a ochrany pro osoby, které se staly oběťmi sexuálního obtěžování. V této kapitole dochází k popisu základních možností v oblasti řešení sexuálního obtěžování, které lze rozčlenit na prevenci a legislativu, doporučené postupy řešení a spolupráci s institucemi, které pomáhají obětem (tj. neziskové organizace či Policie České republiky).

4.1 Prevence a legislativa

Klíčovou aktivitou v rámci boje proti sexuálnímu obtěžování je prevence, která může mít specifické i nespecifické podoby, které se také liší v tom, v jakém prostředí jsou realizované. Jiné aktivity lze realizovat na pracovišti, jiné v prostředí vysokých škol apod. Z obecného hlediska je však u specifických aktivit prevence zajistit, že budou zahrnovat zejména následující (Smetáčková, Pavlík, Kolářová, 2009, s. 27-28):

- Jasně odmítnutí sexuálního a genderově motivovaného obtěžování a deklaraci snahy o jeho zamezení a eliminaci.
- Formulace základního dokumentu, který obsáhne definici sexuálního a genderově motivovaného obtěžování, včetně výčtu netolerovaného chování, postupů při řešení nahlášených případů a seznam případných trestů.
- Tvorba podpůrných mechanismů pro všechny osoby, které se setkají se sexuálním obtěžováním.

Za problematiku lze považovat v souvislosti s tímto i to, že svědci sexuálního obtěžování příliš často aktivně nezasahují. Z výzkumu agentury Focus o přítomnosti sexuálního obtěžování v městské hromadné dopravě například vyplývá, že třetina svědků sexuálního obtěžování nijak nereaguje. To může být dáno právě nedostatečnou osvětou a prevencí (ČTK, 2021).

Prevence a eliminace výskytu sexuálního obtěžování na pracovišti hraje klíčovou úlohu při urychlování zrovnoprávnění mužů a žen na pracovištích. Velmi často je efektivnost těchto postupů dána legislativními pravidly dané země. Právní předpisy mohou výrazně zefektivnit nástroje prevence a potlačovat výskyt takového chování. Odborná studie kolektivu autorů Heymann (2023) zkoumala zákony řešící sexuální

obtěžování ve 192 zemích světa a tempo změn v jejich přijímání po vzniku hnutí #MeToo, které podnítilo dynamiku řešení sexuálního obtěžování. Od vzniku hnutí přijalo 13 zemí novou legislativu, která zakazuje sexuální obtěžování. Zároveň však stále platí, že v řadě zemí světa neexistuje legislativa, která by zcela řešila problematiku sexuálního obtěžování na pracovišti, což vytváří nevhodnou situaci a negativní důsledky pro společnost i jednotlivce (Heymann et al., 2023).

V České republice poskytuje legislativa možnost obrany zaměstnancům v případě, kdy zaměstnavatel přehlíží sexuální obtěžování. Takové jednání znamená, že zaměstnavatel porušuje povinnost zajištění rovného zacházení a tvorby uspokojivých pracovních podmínek. Zaměstnanec se tedy může obrátit na Státní úřad inspekce práce, Veřejného ochránce práv, odbory či linky krizové pomoci (CRDR, 2021).

„Dotčený zaměstnanec se vůči zaměstnavateli může prostřednictvím antidiskriminační žaloby domáhat omluvy, upuštění od závadného jednání a finančního zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou v důsledku sexuálního obtěžování. V případě nečinnosti také zaměstnavateli hrozí postih za přestupek dle zákon o inspekci práce, za který lze uložit pokutu do výše 1 milionu korun českých (Plicka, Kozubík, 2022).“

Jaké kroky mimo rámec zákona může zaměstnavatel přijímat za účelem řešení rizika výskytu sexuálního obtěžování na pracovišti? Jedná se o různá opatření, která mají podobu tvorby vnitřních a organizačních předpisů, etických kodexů, pravidelných školení, pravidelných anonymních dotazníkových šetření, zřízení postup podnikového ombudsmana, implementaci postupu pro nahlášení oznámení, tvorba efektivního mechanismu řešení stížností pracovníků, ale zejména jde o tvorbu podnikové kultury, kde bude takové jednání nežádoucí (Plicka, Kozubík, 2022).

Prevence sexuálního obtěžování je klíčovou složkou vytváření bezpečných a inkluzivních společenských a pracovních prostředí. Efektivní strategie zahrnují širokou škálu opatření, od vzdělávacích programů po vytváření jasných postupů pro nahlášení a řešení případů. Vzdělávací iniciativy by měly být zaměřeny na šíření povědomí o tom, co sexuální obtěžování představuje, jeho dopadech na jedince a organizace, a o způsobech, jakými lze podporovat kulturu vzájemného respektu. Zároveň je důležité zajistit, aby existovaly jasné, přístupné a důvěryhodné mechanismy pro nahlášení případů sexuálního obtěžování, spolu s pevným závazkem tyto problémy řešit rychle a spravedlivě.

4.2 Doporučené postupy řešení

Oznámení a šetření

Vyšetřování celého oznámení by mělo být, co nejvíce ohleduplné vůči oběti, protože „pokud jde o způsob vyřešení nebo ukončení případů sexuálního obtěžování, záleží v naprosté většině případů na oběti a buď její schopnosti mobilizovat své vlastní zdroje nejčastěji v podobě blízkých nebo známých osob nebo na nutnosti vyhybat se iniciátorovi sexuálního obtěžování nebo odejít ze zaměstnání (Křížková, Maříková, Uhde, 2006, s. 48-49).“

Organizace by při šetření měla poskytnout ochranu i svědkům události, protože přihlížející svědkové, kteří vědí o sexuálním obtěžování, pak hrají klíčovou roli při vyšetřování a řešení problému. Velmi často však mohou trpět podobně jako oběť pocity, které povedou k jejich mlčení (namísto oznámení). Svědkům je nutné garantovat bezpečí před potrestáním, šikanou či zastrašováním (CRDR, 2021).

Boj proti sexuálnímu obtěžování na pracovištích je často komplikován třemi zásadními problémy, které je nutné eliminovat, aby mohlo dojít k řádnému prošetření případného oznámení, případně, aby oběť netrpěla negativními pocity, protože oznámení podává. K těmto patří (Armstrong, Taylor, 2015, s. 511):

- Sexuální obtěžování je složité odhalit a objasnit. Sexuální obtěžování je složité prokázat, pokud neexistují svědci a pachatelé si dávají pozor, aby bylo obtěžování nepozorované. Často jde tedy o tvrzení proti tvrzení. Osoba, která se řešením případu zabývá, však musí prokázat soudnost a zbavit se předsudků a preferencí vůči prohlášením muže, ženy, nadřízeného či podřízeného.
- Oběti sexuálního obtěžování často nemají zájem podnikat příslušné kroky, a proto zůstává sexuální obtěžování neřešeno. Důvodem jsou reálné či vnímané problémy s prokazováním sexuálního obtěžování.
- Kritickým problémem je situace, kdy je sexuální obtěžování pevnou součástí kultury organizace čili v podstatě normou, která se v organizaci vyskytuje.

Sexuálně obtěžovaná osoba by se měla primárně zaměřit na shromažďování důkazů čili u každého incidentu popsat, jak se cítila, datum, čas a místo, kde došlo k incidentu, dále co se konkrétně stalo, kdo byl přítomen, co bylo řečeno, či uděláno. To znamená, že je právě nutné komunikovat i s případnými svědky. Pro oběť sexuálního obtěžování v České republice je podstatné vědět, že (CRDR, 2021):

- Zaměstnavatelé musí řídit zdravotní a bezpečnostní rizika, která plynou ze sexuálního obtěžování.
- Zaměstnanci mají právní ochranu před diskriminací a propuštěním z důvodu upozornění na problémy či vyjádření obav týkajících se zdraví a bezpečnosti, včetně nežádoucího chování.
- Podnik, kde oběť sexuálního obtěžování pracuje, nemůže poskytnout dostatečnou podporu, pokud o této situaci neví.

V každém případě musí platit, že *„obvinění ze sexuálního obtěžování na pracovišti by se měla brát vážně a být prošetřena. Pracovní prostředí plné strachu však povede k segregaci a případně k atmosféře morální paniky, jež ženám neprospěje (Jeníková, 2018).“*

To znamená, že by měla mít každá organizace nastavené procesy pro nahlášení sexuálního obtěžování. Manažer by měl se zaměstnanci komunikovat o tomto riziku a jevu, aby bylo zřejmé, že jde o nepřijatelné a nevídané chování. V případě konkrétních incidentů pak realizovat konkrétní kroky jako komunikovat se všemi zúčastněnými, rozhodovat o postihu apod. Konkrétněji to znamená, že formální vyšetřování sexuálního obtěžování povede kompetentní osoba, která dohlédne na definici účelu a rozsahu vyšetřování, zajistí detailní záznam podrobností o incidentu, definuje postup vyšetřování (průběh, zapojené osoby, předběžné opatření). Dále určí, co bude obsahovat zpráva o šetření a návrh k vyjádření apod. V konečném důsledku je hlavním cílem zajistit, že případ bude vyšetřen (CRDR, 2021).

Na vysokých školách mohou být přijata opatření ke zmírnění sexuálního obtěžování v tom smyslu, že dojde k detailnímu popisu veškerého jednání, které může být považováno za sexuální obtěžování. Na základě tohoto pak budou stanovené jasné sankce v rámci univerzitních politik a kodexů. Vysoké školy musí budovat kulturu respektu, kde studující a vyučující budou komunikovat a spolupracovat bez jakýchkoli obav ze sexuálního obtěžování či nevhodného chování (Mawere, Seroto, 2022).

Důležité je v rámci oznámení a šetření klást důraz i na to, že *„právě obviňování oběti je často důvodem, proč ta čin nenahlásí nebo se s ním nikomu nesvěří. Obviňování oběti spoluvytváří tak zvanou kulturu znásilnění – tedy společenské klima, které bagatelizací, zpochybňováním a vytvářením stereotypních představ o ženách a mužích usnadňuje pachatelům jejich konání (Krišová, 2019).“*

Dále z výzkumu organizace Unisafe (2022) vyplývá, že k nejčastějším důvodům nenahlášení sexuálního obtěžování patří obava, že nebude oznámení důvěryhodné, dále

jde o obavy související s tím, že oznamovatel nebude moci dále pracovat v organizaci či pokračovat ve studiu, či obava z přílišné složitosti nahlášení nebo obava z pomsty (Unisafe, 2022).

Edukace

K eliminaci sexuálního obtěžování může pomoci i lepší vzdělávání ve společnosti, protože „masové vzdělávání v demokratických společnostech představuje nástroj zvyšování životního standardu a emancipace společnosti jako celku, avšak detailnější analýza struktury školství odhaluje, že toto pravidlo se uplatňuje v některých sociálních skupinách lépe a v jiných jen velmi omezeně (Jarkovská, Lišková, Šmídová, 2010, s. 18).“

Význam osvěty potvrzuje i poměrně nízký počet soudních rozhodnutí v oblasti týkajících se sexuálního obtěžování. Stejně jako jen nižší počty osob vyhledávajících právní pomoc v otázkách sexuálního obtěžování. Nejčastějším důvodem tohoto stavu je právě obava zaměstnanců, že bude jejich problém bagatelizován. Většina obětí sexuálního obtěžování tedy raději změni práci, než by situaci řešila. Osvěta je však právě nástrojem, jak rozšířit povědomí o problematice a negativních dopadech sexuálního obtěžování. Pokud veřejnost na konkrétních příkladech uvádí, že došlo k nápravě a potrestání osob, které sexuálně obtěžují, tak to zvýší pravděpodobnost, že nebude přehlížet sexuální obtěžování ani v dalších případech. K tomuto je nutné, aby v mediálním prostoru nedocházelo k bagatelizaci sexuálního obtěžování a rozšiřování mýtů o sexuálním obtěžování (Plicka, Kozubík, 2022).

4.3 Policie a neziskové organizace – instituce, kam se obrátit o pomoc

Policie České republiky patří mezi klíčové instituce, na které se může oběť sexuálního obtěžování obracet. V rámci tohoto procesu poskytuje policie obětem i pomoc ze strany policejních psychologů či psycholožek, případně pak lze využívat služeb krizových interventů pro oběti trestných činů, včetně například i znásilnění či sexuálního násilí. Trestní oznámení může oběť sexuálního obtěžování podat různými způsoby. Od osobního, telefonického, až po písemný kontakt. Kromě policejních služeben lze podat písemné oznámení i na příslušné státní zastupitelství (Kutálková, Kobová, 2014, s. 76-77).

Další možností je pro oběti či svědky sexuálního obtěžování varianta oslovení neziskové organizace. Tématu sexuálního obtěžování se v České republice věnuje několik různých neziskových organizací, které zároveň poskytují podporu a poradenství. Jedná se například o Modrou linku, která provozuje linku důvěry, dále neziskovou organizaci Persefona, která se soustředí na řešení domácího a sexuálního násilí (Masarykova univerzita, 2024).

Policie České republiky poskytuje ochranu všem obětem trestných činů se sexuálním a mravnostním podtextem, tj. trestné činy zasahující důstojnost oběti v sexuální oblasti. Dle zákona o obětech trestných činů jsou některé oběti těchto činů považované za zvlášť zranitelné. Jedná se například o děti, hendikepované osoby či další osoby, u kterých je zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy s ohledem na jejich věk, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci apod. Oběti těchto trestných činů mohou u Policie České republiky vyhledat i odbornou pomoc, tj. sociální, psychologickou či právní, resp. je jim poskytnuta ve spolupráci s danými orgány. Z hlediska práva mají oběti těchto trestných činů nároky vyplývající ze zákona o obětech trestných činů a jako poškozené osoby i procesní práva dle trestního řádu. Procesní práva lze uplatňovat pouze v případě, kdy došlo k oznámení trestného činu a k zahájení trestního řízení (Policie České republiky, 2024).

Jak bylo zmíněno, tak další pomoc mohou oběti získat u neziskových organizací. Například nezisková organizace Persefona poskytuje dlouhodobou komplexní pomoc obětem domácího násilí, sexuálního zneužívání a znásilnění starším 16 let z Jihomoravského kraje. Dále pomáhá osobám, které se obětem snaží pomoci. Řešena je i problematika sexuálního obtěžování. Tato nezisková organizace poskytuje komplexní a dlouhodobý přístup, který má podobu doprovázení oběti celým procesem řešení její životní situace, tj. včetně sociální, psychologické a právní pomoci. V roce 2020 byla pomoc poskytnuta 458 osobám, tj. zejména obětem sexuálního násilí či stalkingu. Nejběžnější intervencí byla konzultace, ať už osobní, telefonická či emailová. Dalším způsobem je poskytování podpory prostřednictvím online chatu na webových stránkách organizace (Persefona, 2024).

Další organizací, která působí v této problematice je proFem. Jedná se o nestátní neziskovou organizaci, která usiluje o zlepšení situace v oblasti domácího a sexuálního násilí. Organizace poskytuje sociální a právní poradenství a také další přímou podporu osobám, které jsou ohrožené domácím a sexuálním násilím. Dále se také snaží prosadit vhodnější legislativu v této oblasti a podílí se na prevenci (proFem, 2024a).

V lednu roku 2024 proFem otevřelo nové komplexní centrum pro oběti sexuálního násilí: PORT. Jedná se o první centrum svého druhu v České republice, které nabízí široké spektrum podpůrných služeb. Reaguje tak na kritické mezery v systému pomoci pro oběti sexuálního násilí i sexuálního obtěžování. Cílem tohoto centra je poskytnout oběti komplexní péči, snižovat riziko retraumatisace a celkově pomoci s procesem uzdravování. Snaží se přispět k širšímu cíli, který zahrnuje zlepšení společenského porozumění obětem sexuálního násilí (proFem, 2024b).

Účinné řešení sexuálního obtěžování vyžaduje koordinovaný přístup mezi různými subjekty. Spolupráce mezi policií a neziskovými organizacemi je klíčová pro zajištění komplexní podpory obětem. Tato spolupráce může zahrnovat sdílení informací, společnou práci na případech, a podporu obětí během vyšetřování a soudních řízení. Cílem by mělo být vytvořit bezpečné prostředí, kde se oběti cítí podporovány a mají důvěru v proces řešení jejich případů.

5 Kvantitativní výzkumné šetření

Poslední část bakalářské práce se zabývá výzkumným šetřením, které bylo zaměřeno na problematiku sexuálního obtěžování. Zkoumá zkušenosti studentek (Univerzita Hradec Králové – obor sociální patologie a prevence) se sexuálním obtěžováním. Kapitola nejprve vymezuje hypotézy, popisuje sběr dat a následně se věnuje analýze dotazníkového šetření. K vytvoření vlastních hypotéz byly využity teoretické poznatky z dosavadních průzkumů sexuálního obtěžování a z tvorby teoretických kapitol bakalářské práce.

5.1 Výzkumný problém a formulace hypotéz

Cílem bakalářské práce je popsat zkušenosti se sexuálním obtěžováním, formy obtěžování a povědomí o tomto tématu. Pro výzkumné šetření této bakalářské práce bylo vytvořeno šest hypotéz, které se opírají o již provedené výzkumy a odbornou literaturu. Důvod k výzkumnému šetření v této problematice vychází z mého osobního zájmu o toto téma. Domnívám se, že je důležité tuto problematiku sledovat a analyzovat.

H1: Minimálně polovina studentek zažila nějakou formu sexuálního obtěžování

Tato hypotéza vychází z výzkumu od organizace proFem z roku 2021, který se zabýval zkušenostmi obyvatel České republiky se sexuálním násilím a sexuálním obtěžováním. Výzkum se zaměřil na dvě hlavní otázky: s jakými formami sexuálního násilí a sexuálního obtěžování se ženy a muži ČR setkávají a jak tyto situace řeší. Respondenti byli vybíráni na základě několika kategorií, jakými byli pohlaví, věk, nejvyšší dosažené vzdělání, region a velikost místa bydliště. Vzorek respondentů byl sestaven tak, aby počet respondentek a respondentů v dané kategorii odpovídal počtu v běžné populaci. Velikost konečného vzorku bylo 1000 respondentů (512 žen a 488 mužů), kteří splňovali podmínku 18 let a více. Dle výsledků tohoto výzkumu se sexuálním obtěžováním setkala každá druhá žena. V mé hypotéze vycházím z výsledku procentuální zkušenosti dotazovaných.

H2: Minimálně 20 % studentek se někdo dotýkal proti jejich vůli

Druhá hypotéza se opírá o výzkum organizace Persefona (2016), který se zaměřoval na zmapování problematiky sexuálního násilí v České republice. Jednalo se o sociologický výzkum, kde bylo celkově 2088 respondentů, kteří byli vybráni na základě kvótního

výběru. Výzkum je součástí projektu Z labyrintu násilí, který usiluje o snížení výskytu domácího a sexuálního násilí. Aktivitami tohoto projektu jsou nejen sociologické průzkumy, ale také kampaně zaměřené na změnu postojů k násilí ve vztazích, které by měly přispět k detabuizaci tohoto tématu. Dále se také tato organizace snaží o rozšíření kapacit služeb pro oběti včetně doplnění z řad odborníků. Z výzkumu, který Persefona realizovala v roce 2016 vzešel výsledek, že nějakou formu sexuálního obtěžování nebo násilí zažilo více než třetina Čechů. Téměř desetina lidí byla obětí znásilnění. Dále se dle výsledků setkala 11 % respondentů s nechtěným osaháváním, což je výsledek, ze kterého vychází druhá hypotéza.

H3: Alespoň 20 % respondentek má zkušenosti s catcallingem

Třetí hypotéza vychází z výzkumu organizace proFem (2021), která se zaměřuje na problematiku domácího a sexuálního násilí. Výzkum se zaměřoval především na typy sexuálního násilí a obtěžování, se kterými se respondenti setkávají. Výsledky byly velmi pestré z hlediska množství forem, které se ve společnosti objevují. Jednalo se například o verbální sexuální obtěžování, osahávání, líbání proti vůli, nucení k nepříjemným sexuálním praktikám a mnohé další. Z těchto výsledků vyšlo najevo, že 32,8 % respondentek se setkala s verbálním sexuálním obtěžováním (cat callingem).

H4: Alespoň 25 % studentek zažilo sexuální obtěžování v online podobě

Tato hypotéza se opět opírá o výzkum organizace proFem (2021). Výzkum, který se zaměřoval na zkušenost obyvatel se sexuálním obtěžováním ukázal, že 16,8 % respondentek obdrželo nevyžádané erotické či intimní fotografie nebo videa. Problematikou online obtěžování se zabývala také organizace Persefona, která ve svém výzkumu z roku 2016 ukazuje, že s obscénními texty posílanými přes sociální sítě se setkala 7 % respondentek. Tato organizace se dále zabývala otázkou, jak vážnou újmu zanechá tato forma obtěžování na oběti. Respondenti měli možnost vybírat z odpovědí, které byly na škále od žádné újmy až po velmi vážnou újmu. Výsledky ukazují, že 33 % respondentů označilo odpověď „spíše vážná újma“ a 13 % dokonce označilo odpověď „velmi vážná újma“.

H5: Alespoň 10 % studentek se obrátilo o pomoc k policii či neziskové organizaci

Organizace proFem (2021) se dále zabývala otázkou, jak lidé, kteří nějakou formu sexuálního násilí nebo obtěžování zažili, na tyto situace reagují. Konkrétně se zaměřili na

to, zda oběti po zažitém útoku někoho kontaktovali, ať už to byla osoba blízká nebo nějaká z odborných organizací a institucí. Výsledky tohoto výzkumu ukazují, že 42,9 % respondentů se nikomu nepsvěřilo. Okolo 20 % respondentů se svěřilo někomu v rodině nebo někomu z kamarádů. Sexuální obtěžování nahlásilo pouze 6,5 % a odbornou pomoc vyhledalo pouze 3,6 % respondentů.

H6: Více než polovina respondentek se domnívá, že by společnost měla problematice sexuálního obtěžování věnovat více pozornosti.

Tato hypotéza vyplývá z článku z roku 2019, který mluví o bagatelizaci sexuálního obtěžování. Novinářka Silvie Lauder zde komentuje své zkušenosti s touto problematikou, kdy hovořila nejen s oběťmi, ale zajímal jí názor také vrcholných politiků, kteří se k tomuto tématu vyjadřovali. V rozhovoru zmiňuje že víceméně všechny ženy, které zažily sexuální obtěžování, měly ve svém okolí někoho, kdo jejich zkušenost nějakým způsobem bagatelizoval. Dokládá zde také průzkum společnosti Eurobarometer, kde vyšlo najevo, že lidé si v České republice nejméně myslí, že je tento fenomén ve společnosti rozšířený a častý, přestože z výzkumů je známo, že je podobně rozšířený jako v jiných zemích (Hrdličková, 2019).

5.2 Popis sběru dat a charakteristika výzkumného souboru

Výzkumné šetření této bakalářské práce je realizováno pomocí kvantitativně orientovaného výzkumu. Tento výzkum se používá při zkoumání početné skupiny, která může zahrnovat až tisíce osob. Jednou z důležitých vlastností je získávání statistických dat, ze kterých je možné zjištěné výsledky zobecňovat. Kvantitativně orientovaný výzkum můžeme definovat jako záměrnou a systematickou činnost, při které se empirickými metodami zkoumají (ověřují, verifikují, testují) hypotézy o vztazích mezi jevy (Chráška, 2016, s. 11).

Kvantitativní výzkum by měl být použit za těchto okolností (Olecká, Ivanová, 2010, s. 18)

- Jestliže potřebujeme generalizovat naše nálezy na populaci
- Jsme-li s dostatečnou jistotou schopni odhadnout, které proměnné jsou podstatné pro studovaný problém
- Jsme-li schopni pro každou z proměnných navrhnout dostatečně validní operační definici

Sběr dat pro bakalářskou práci byl realizován formou dotazníkového šetření. Dotazníkové šetření umožňuje zachovat plnou anonymitu všech respondentů, jelikož zkoumané téma může být pro respondenty ve větší míře osobní a intimní. Dotazníkové šetření probíhalo během února 2024 a bylo realizováno v elektronické podobě. Dotazník byl vytvořen a sdílen na platformě Microsoft Forms. Distribuován byl přímo ke studentkám oboru sociální patologie přes sociálně sítě. Výběr respondentů byl záměrný. Autorka se zaměřila na studentky tohoto oboru z důvodu, že ji zajímaly zkušenosti a povědomí o této problematice u studentek, které studují sociální obor a měly by mít k této problematice blízko. Před samotnou aktivací dotazníku byl proveden předvýzkum u pár respondentek, jejichž připomínky byly do dotazníku zapracovány.

Konečný počet respondentek byl 112. První dvě otázky dotazníkového šetření se týkaly sociodemografických údajů. Dle zjištěných výsledků vyšlo najevo, že nejčastější věkové zastoupení bylo v rozmezí 20-30 let. Konkrétně se jednalo o 78 respondentek (69,6 %). Nejméně respondentek odpovídalo ve věkové kategorii 50+, kde se konkrétně jednalo o 2 respondentky. Většina dotazovaných žen (69,6 %) byla z prezenční formy studia oboru sociální patologie a prevence. Zbývajících 30,4 % tvořily respondentky z kombinované formy studia.

Nevýhodu tohoto výzkumného šetření lze spatřovat v zaměřenosti na jednu konkrétní cílovou skupinu, a to konkrétně na studentky vysoké školy. Z tohoto důvodu je počet respondentů nižší.

Inspirací pro vlastní konstrukci dotazníku mi byly především již uskutečněné výzkumy, které byly realizovány v minulých letech na území České republiky. Tyto výzkumy se zaměřovaly na zkušenosti mužů i žen se sexuálním obtěžováním. Výzkumy, které byly inspirací pro konstrukci dotazníku jsou uvedeny u hypotéz této bakalářské práce.

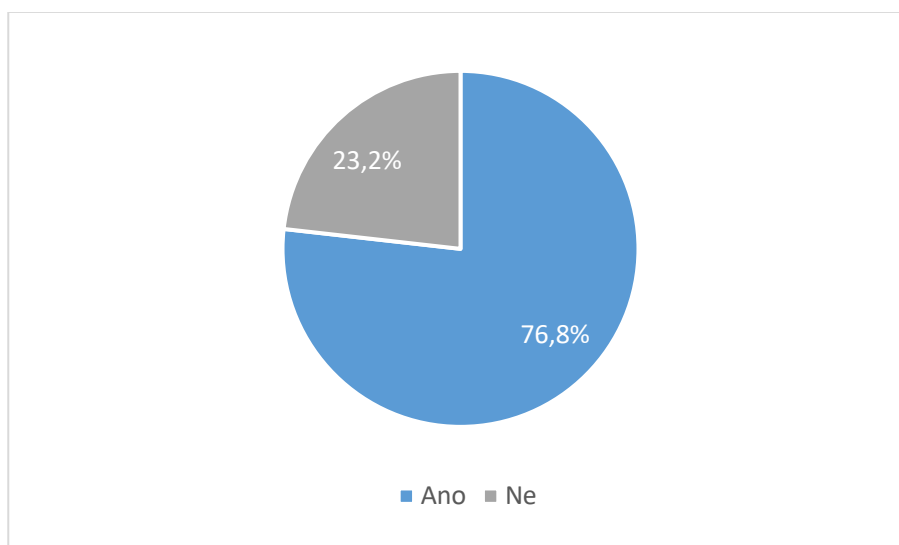
5.3 Analýza a interpretace výsledků

V této části bakalářské práce jsou analyzovány otázky z dotazníkového šetření (viz Příloha A). Získaná data jsou interpretována prostřednictvím grafů ve spojitosti s hypotézami a dalšími doprovodnými poznámkami. Celkový počet vyplněných dotazníků byl 112. První dvě otázky dotazníku jsou interpretovány u charakteristiky výzkumného souboru.

Otázka č. 3 – Byla jste někdy svědkem sexuálního obtěžování?

Třetí otázka dotazníku se zaměřuje na zkušenost se sexuálním obtěžováním v pozici svědka. Tato otázka se ptá obecně na zkušenost se sexuálním obtěžováním, takže nezáleželo na formě, jakou obtěžování mělo nebo na jakém místě se vyskytovalo. Z výsledků dotazníku vyplývá, že v pozici svědka se se sexuálním obtěžováním setkala 76,8 % respondentek. Zbývajících 23,2 % respondentek nikdy nebylo svědkem sexuálního obtěžování. Otázka byla označena jako povinná, odpovědí tedy bylo 112.

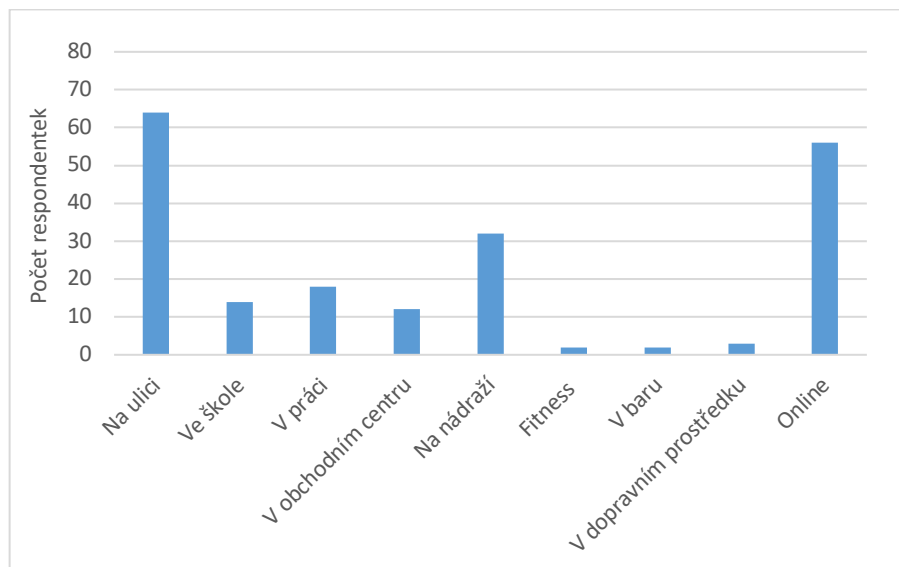
Graf č. 1 – Byla jste někdy svědkem sexuálního obtěžování? (uvedeno procentuálně)



Otázka č. 4 – Pokud ano, kde se obtěžování odehrávalo?

Tato otázka mapuje místa, kde k sexuálnímu obtěžování dochází. Respondentky měly možnost výběru vícero možností a případně doplnit jakékoliv další místo, které se v původní nabídce nevyskytovalo. Nejčastěji se z pozice svědka respondentky setkávají s obtěžováním na ulici (74,4 %). Druhým nejčastějším místem je online prostředí, které uvádí 65,1 % respondentek. Takto vysoké číslo pravděpodobně souvisí s tím, že se v posledních letech sociální sítě rozrůstají a tato možnost obtěžování se stává pro agresory dostupnější. Třetím nejčastěji označeným místem bylo nádraží, kde se stalo svědkem sexuálního obtěžování 37,2 % respondentek. Následovala práce, kterou označilo 20,9 % respondentek. Pátou nejčastější byla škola s 16,3 %. V obchodním centru bylo svědkem sexuálního obtěžování 14 % respondentek. Jelikož měly respondentky možnost v této otázce doplnit další odpovědi, vyskytly se zde v jednotkách procent další místa jako například fitness centra, bary, hospody nebo také dopravní prostředky. Otázka nebyla označena jako povinná, odpovědělo 86 respondentek z celkového počtu 112.

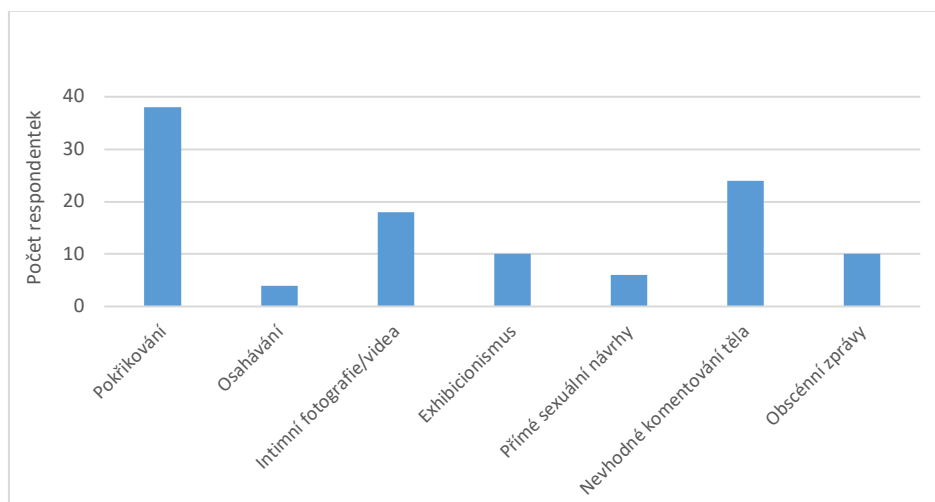
Graf č. 2 – Místo obtěžování z pozice svědka



Otázku č. 5 – Jakou konkrétní formu mělo sexuální obtěžování, jehož jste byla svědkem?

Otázka č. 5 se zaměřuje na konkrétní formy sexuálního obtěžování, se kterým se respondentky setkaly. Z pohledu svědka se nejčastěji vyskytovalo pokřikování se sexuálním podtextem (82,4 %), nevhodné komentování těla oběti (70,6 %), obdržení nevyžádaných erotických či intimních fotografií/videí (52,9 %). Následovalo obdržení obscénních textů, které jim byly zaslány přes sociální sítě (29,4 %). Stejné procento respondentek má zkušenost se sexuálním uspokojováním na veřejnosti (exhibicionismem). Nejméně označovanou odpovědí bylo setkání se v pozici svědka s přímými sexuálními návrhy (17,6 %). Jednalo se o nepovinnou otázku, odpovědělo 86 respondentek z celkového počtu 112.

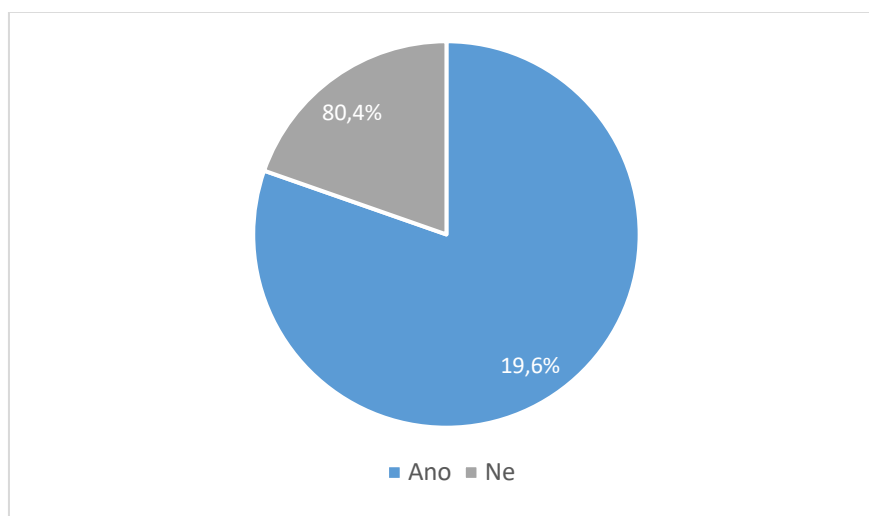
Graf č. 3 – Forma obtěžování z pozice svědka



Otázka č. 6 – Setkala jste se někdy Vy osobně se sexuálním obtěžováním?

Tato otázka je klíčová pro potvrzení či vyvrácení výše zmíněné první hypotézy. V tomto případě platí, že **hypotéza č. 1 je přijata**. Předpoklad H1 byl takový, že více než polovina studentek zažila nějakou formu sexuálního obtěžování. Z výsledků vyplývá, že osobně se se sexuálním obtěžováním setkala 80,4 % respondentek. Zbýlých 19,6 % respondentek osobní zkušenost se sexuálním obtěžováním nemá. Tato otázka byla označena jako povinná, odpovědělo tedy 112 respondentek.

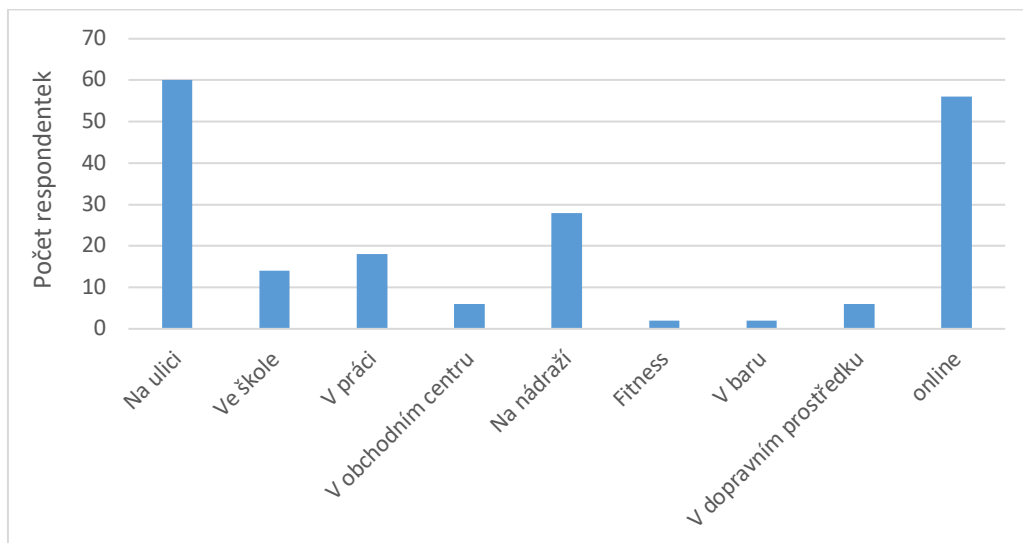
Graf č. 4 – Osobní zkušenost s obtěžováním (uvedeno procentuálně)



Otázka č. 7 – Pokud ano, kde jste se Vy osobně se sexuálním obtěžováním setkala?

Sedmá otázka navazuje na otázku předchozí, která se ptá na přímou zkušenost se sexuálním obtěžováním. Tato otázka se respondentek dotazuje na místo, kde se s obtěžováním setkaly. Nejčastěji se studentky se sexuálním obtěžováním setkávají na ulici (66,6 %), následuje online prostředí (62,2 %) a nádraží (31,1 %). Čtvrtým nejčastějším místem bylo zaměstnání (20 %) a pátým místem byla škola (15,6 %). V obchodním centru se s obtěžováním setkalo pouze 6,7 % respondentek. Respondentky v této odpovědi měly možnost doplnit další místa, které nebyly v původních odpovědích. V minimálním procentním zastoupení se zde objevují fitness centra, bary, hospody a společenské akce (plesy). Jednalo se o nepovinnou otázku, konečný počet odpovědí byl 90 z celkového počtu 112 respondentek.

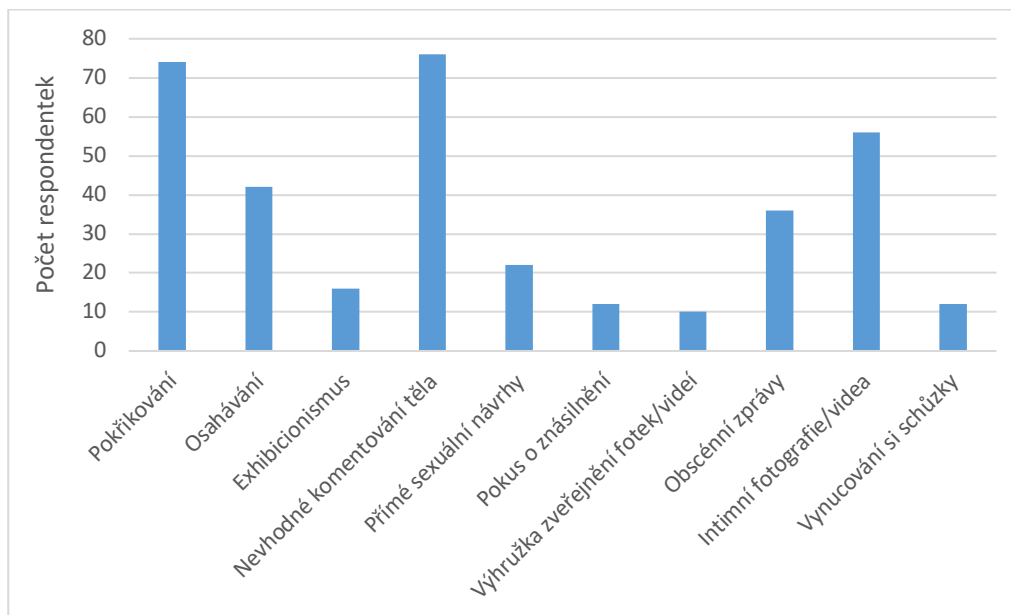
Graf č. 5 – Místo obtěžování z pozice oběti



Otázka č. 8 – Jakou konkrétní formu mělo sexuální obtěžování, jehož jste byla obětí?

Tato otázka opět navazuje na otázku č. 6, která se ptá na přímou zkušenost respondentek se sexuálním obtěžováním. Tato otázka se dotazuje na formu, které obtěžování, jež respondentky zažily, mělo. Osmá otázka je klíčová pro potvrzení či vyvrácení druhé, třetí a čtvrté hypotézy. Předpoklad H2 byl takový, že minimálně 20 % studentek se někdo dotýkal proti jejich vůli. Předpoklad H3 byl takový, že alespoň 20 % respondentek má zkušenosti s cat callingem. Předpoklad H4 byl takový, že alespoň 25 % studentek zažilo sexuální obtěžování v online podobě. Dle výsledků dotazníkové šetření lze konstatovat, že **hypotéza č. 2, hypotéza č. 3 i hypotéza č. 4 jsou přijaty**. Nejčastější odpovědi respondentek bylo verbální obtěžování, a to konkrétně nevhodné komentování těla (79,2 %) a pokřikování se sexuálním podtextem (77,1 %). Následovalo obtěžování v online prostoru, konkrétně obdržení nevyžádaných erotických či intimních fotografií/videí (58,3 %), obscénní texty posílané přes sociálně sítě (37,5 %) a výhrůžka zveřejnění nebo jiného nakládání s intimním obsahem respondentek (10,4 %). Další kategorií bylo fyzické obtěžování, konkrétně se jednalo o doteky proti vůli (43,8 %) a pokus o znásilnění (12,5 %). Se sexuálním obtěžováním na veřejnosti se setkala 16,7 % dotazovaných. Přímé sexuální návrhy uvedlo 22,9 % respondentek a s vynucováním si schůzky se setkala 12,5 % respondentek. Jednalo se o nepovinnou otázku, na kterou odpovědělo 90 respondentek z celkového počtu 112.

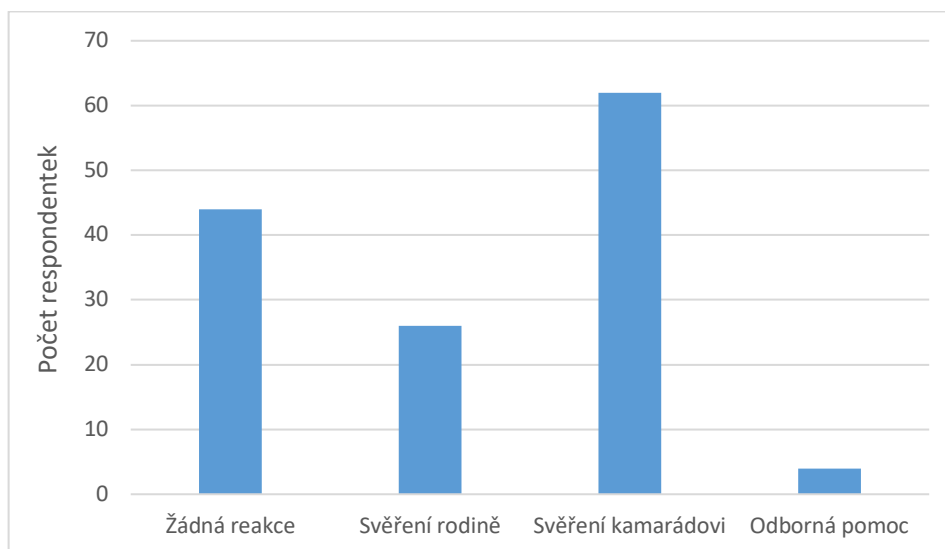
Graf č. 6 – Forma obtěžování z pozice oběti



Otázka č. 9 – Jakým způsobem jste reagovala/řešila tuto situaci?

Devátá otázka se zaměřuje na to, jak respondentky jednaly po zkušenosti se sexuálním obtěžováním. V tomto případě odpovídaly jak z pozice svědka, tak i z pozice možné oběti. Tato otázka je klíčovou pro potvrzení či vyvrácení páté hypotézy. Předpoklad H5 byl takový, že se alespoň 10 % respondentek obrátilo o pomoc k policii či neziskové organizaci. V tomto případě platí, že **hypotéza č. 5 je zamítnuta**. Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že žádá z dotazovaných se neobrátila o pomoc k policii. K neziskové organizaci se obrátilo o pomoc pouze 4,1 %. Nejčastější odpovědí u 63,3 % bylo svěřeni se kamarádce/kamarádovi. Druhou nejčastější odpovědí u 44,9 % byla žádná reakce, kdy respondentky situaci nějak více neřešily a nechaly to být. Nějakému členu rodiny se svěřilo 26,5 % dotazovaných. Respondentky měly možnost doplnit jakoukoliv další možnost, která nebyla v původních odpovědích. V jednotkách procent se vyskytovalo, že se svěřily své učitelce. Několik jich také dodalo, že nevědělo, jak adekvátně v takové situaci reagovat. Tato otázka byla označena jako nepovinná, odpovědělo 98 respondentek z celkového počtu 112.

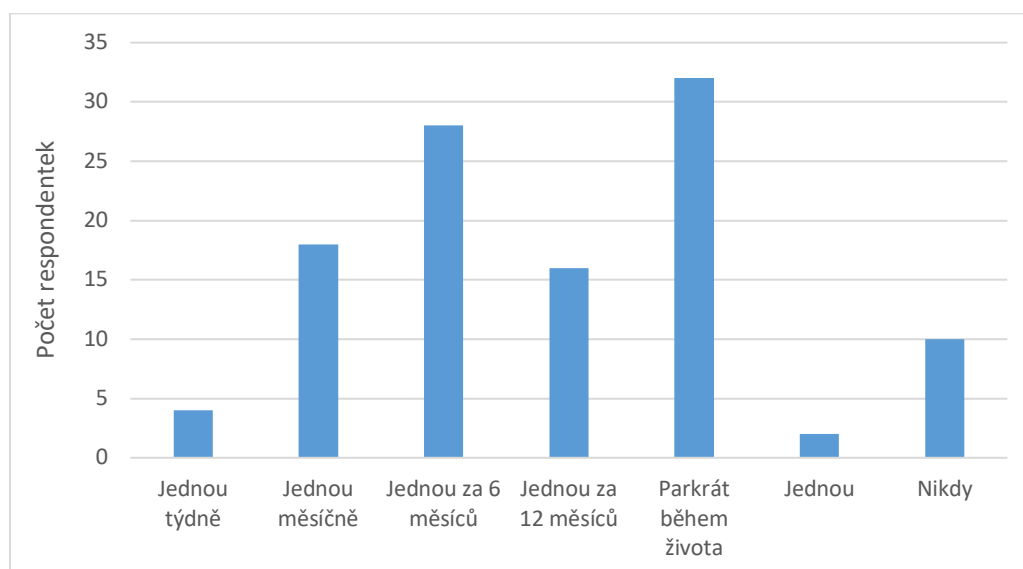
Graf č. 7 – Způsob reakce z pohledu svědka i oběti



Otázka č. 10 – Jak často se se sexuálním obtěžováním setkáváte?

Tato otázka se zaměřuje na četnost zkušeností se sexuálním obtěžováním. Respondentky zde měly na výběr z několika odpovědí. Nejvíce zastoupenou skupinou byla odpověď „pouze párkrát během života“ u 29,6 % respondentek. Následovala možnost „jednou za 6 měsíců“ u 25,9 %. Třetí nejčastější odpovědí bylo „minimálně jednou měsíčně“ u 16,7 % dotazovaných. Odpověď „jednou za 12 měsíců“ označilo 13 %. Nikdy se se sexuálním obtěžováním nesetkalo 9,3 % dotazovaných. Odpověď „minimálně jednou týdně“ označilo 3,7 %. Nejméně častou odpovědí, která se vyskytovala pouze u 1,9 % byla odpověď „pouze jednou během života“. Tato otázka byla označena jako povinná, odpovědi bylo 112.

Graf č. 8 – Četnost sexuálního obtěžování z pohledu svědka i oběti



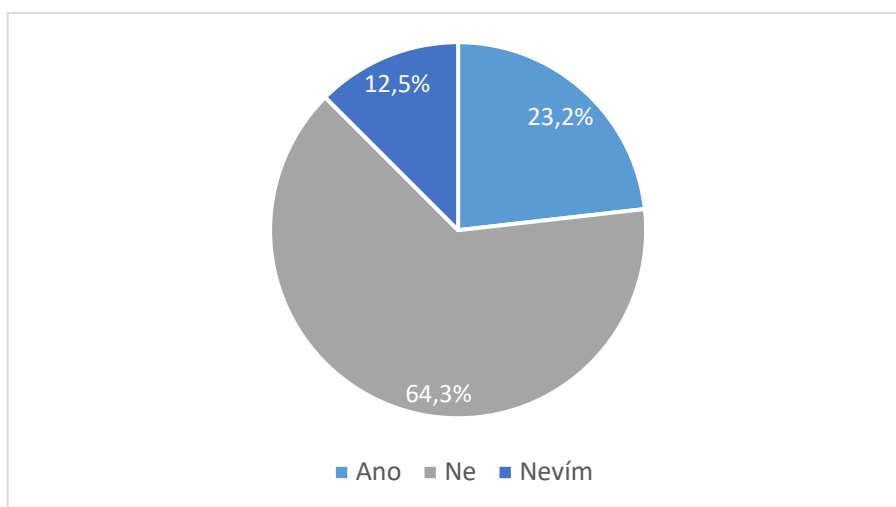
Otázka č. 11 – Znáte nějaké neziskové organizace, které se zabývají problematikou sexuálního obtěžování/násilí? Pokud ano, jaké?

Jedenáctá otázka zkoumá povědomí respondentek o neziskových organizacích, které se zaměřují na problematiku sexuálního obtěžování. V první části byly respondentky dotazovány, zda vůbec nějakou neziskovou organizaci znají. V druhé části měly napsat konkrétní název organizace, pokud si nějakou vybaví. Okolo 10 % napsalo, že si nevzpomenou na žádný název neziskové organizace, která by se touto problematikou zabývala. Nejčastější odpovědí byla nezisková organizace Konsent (45,2 %), následovalo ProFem (38 %) a Nomia (33,3 %). Jednotky respondentek zmiňovaly organizaci Bílý kruh bezpečí, Pod Svícnem a ROSA Centrum. Otázka byla označena jako nepovinná. Na tuto otázku odpovědělo 42 respondentek z celkového počtu 112.

Otázka č. 12 – Domníváte se, že oblečení obtěžované osoby hraje v sexuálním obtěžování roli?

Dvanáctá otázka zkoumá názory respondentek ohledně problematiky sexuálního obtěžování. Tato otázka se konkrétně dotazuje na to, zda se respondentky domnívají, že oblečení obtěžované osoby hraje v sexuálním obtěžování roli. Z výsledků lze konstatovat, že většina respondentek (64,3 %) zastává názor, že oblečení v tomto ohledu roli nehraje. Názor, že oblečení obtěžované osoby může hrát roli v sexuálním obtěžování zastává 23,2 % dotazovaných. Odpověď „nevím“ zvolilo 12,5 % respondentek. Tato otázka byla označena jako povinná, odpovědělo 112 respondentek.

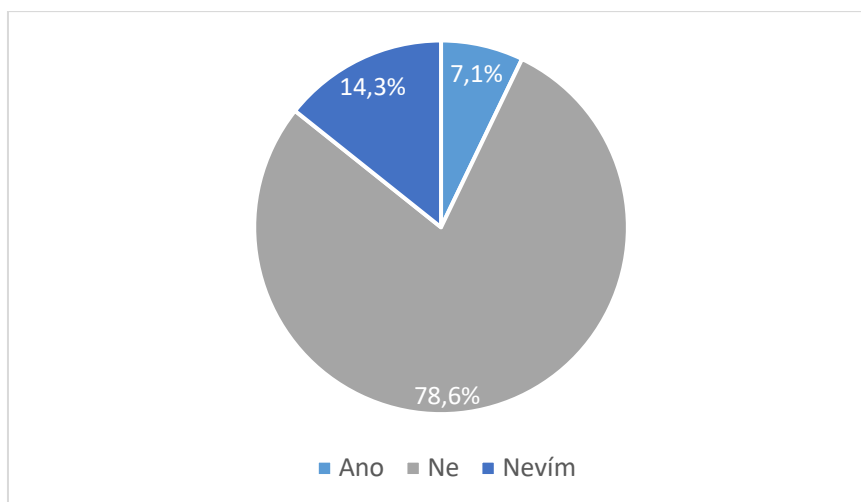
Graf č. 9 – Hraje oblečení obtěžované osoby roli? (uvedeno procentuálně)



Otázka č. 13 – Myslíte si, že jsou žáci/studenti ve škole dostatečně informováni o této problematice?

Tato otázka se zaměřuje na názor respondentek ohledně informovanosti žáků/studentů ve školách. Z výsledků je patrné, že 76,6 % respondentek se domnívá, že žáci/studenti nejsou dostatečně informováni o problematice sexuálního obtěžování. Odpověď „nevím“ se vyskytovala v 14,3 % a 7,1 % se domnívá, že žáci/studenti jsou ve školách o tomto tématu dostatečně informováni. Jednalo se o povinnou otázku, na kterou odpovědělo 112 respondentek.

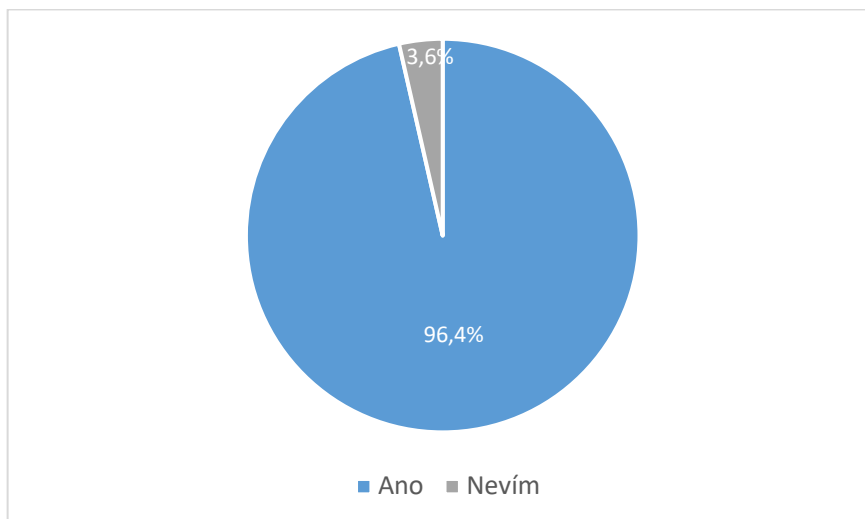
Graf č. 10 – Jsou žáci/studenti dostatečně informováni? (uvedeno procentuálně)



Otázka č. 14 – Domníváte se, že by tomuto tématu měla společnost věnovat větší pozornost?

Čtrnáctá otázka mapovala názor respondentek ohledně toho, zda by měla společnost tématu sexuálního obtěžování věnovat více pozornosti. Tato otázka je klíčová pro potvrzení či vyvrácení šesté hypotézy. Předpoklad H6 byl takový, že více než polovina respondentek se domnívá, že by společnost měla problematice sexuálního obtěžování věnovat více pozornosti. Na základě výsledků vychází najevo, že **hypotéza č. 6 je přijata**. Názor, že by společnost měla problematice sexuálního obtěžování věnovat více pozornosti sdílí 96,4 % respondentek. Zbýlých 3,6 % zvolilo odpověď „nevím“. Otázka byla označena jako povinná, odpovědělo 112 respondentek.

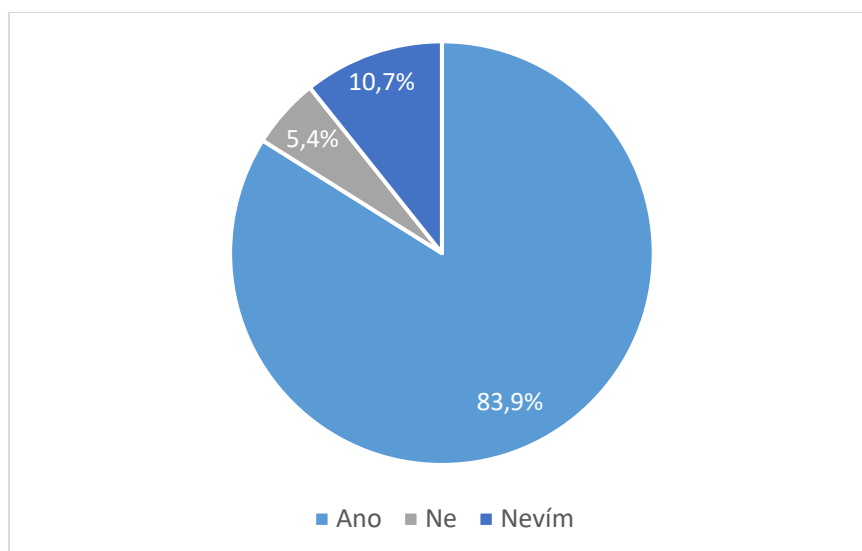
Graf č. 11 – Měla by společnost tomuto tématu věnovat větší pozornost? (uvedeno procentuálně)



Otázka č. 15 – Myslíte si, že společnost zlehčuje závažnost sexuálního obtěžování?

Poslední otázka souvisí s otázkou předchozí a zabývá se už konkrétně názorem, zda společnost zlehčuje závažnost této problematiky. Dle odpovědí respondentek vychází najevo, že tento názor má 83,9 % respondentek. Odpověď „nevím“ zaškrtnulo 10,7 % respondentek. S tvrzením, že společnost zlehčuje závažnost sexuálního obtěžování se neztotožňuje 5,4 % respondentek. Tato otázka byla označena jako povinná, odpovědělo 112 respondentek.

Graf č. 12 – Zlehčuje společnost závažnost sexuálního obtěžování? (uvedeno procentuálně)



5.4 Shrnutí výsledků

Cílem empirické části této bakalářské práce bylo popsat zkušenosti studentek se sexuálním obtěžováním, formy obtěžování a povědomí o tomto tématu. První dvě otázky se týkaly obecných informací o věku a formy vzdělávání. Další část dotazníku se již věnovala výše rozpracovaným otázkám. Většina otázek nebyla označena jako povinná, aby na respondentky nebyl vyvíjen tlak, že je nutné na vše odpovědět.

Výzkumný vzorek, z jehož odpovědí byla získána potřebná data pro ověření stanovených hypotéz, tvořilo 112 studentek oboru Sociální patologie a prevence na UHK. Vzorek respondentek mírně překročil očekávaný počet, nicméně jako nevýhodu výzkumného šetření lze spatřovat zaměřenost na studentky jednoho oboru.

Celkové výsledky šetření byly poměrně překvapivé, jelikož hypotézy nepočítaly s tak vysokými procenty výskytu sexuálního obtěžování a jeho různých forem. Z celkem šesti hypotéz jich bylo 5 přijato, pouze 1 byla zamítnuta. Jako první byla potvrzena hypotéza č. 1: Minimálně polovina studentek zažila nějakou formu sexuálního obtěžování. Z výsledků výzkumného šetření lze konstatovat, že se sexuálním obtěžováním se setkalo 80,4 % dotazovaných studentek. Tyto výsledky jsou z mého pohledu alarmující, jelikož se problematika sexuálního obtěžování dotkne během života valné většiny žen. Hypotéza č. 2: Minimálně 20 % studentek se někdo dotýkal proti jejich vůli, byla taktéž potvrzena. Zjištěná data ukazují, že s nechtěným dotýkáním se setkalo 43,8 % respondentek. Pokus o znásilnění dokonce zažilo 12,5 %. Další potvrzenou hypotézou je hypotéza č. 3: Alespoň 20 % respondentek má zkušenosti s cat callingem. Výsledky ukazují, že zkušenosti s cat callingem má 77 % dotazovaných studentek a jedná se tak o nejčastější formu sexuálního obtěžování. Hypotéza č. 4: Alespoň 25 % studentek zažilo sexuální obtěžování v online podobě, se také potvrdila. Z dotazníkového šetření vyšlo najevo, že 58,3 % respondentek obdrželo nevyžádané erotické či intimní fotografie/video. S obscénními texty posílanými přes sociální sítě má zkušenost 37,5 % a s výhružkou zveřejnění nebo jiného šíření jejich intimních fotografií/videí 10,4 %. Tato čísla pravděpodobně souvisí s nárůstem užívání sociálních sítí. Internet a sociální sítě hrají klíčovou roli v každodenním životě mnoha lidí. Toto anonymní prostředí poskytuje pachatelů, snadný přístup k potenciálním obětem a umožňuje jim obtěžování provádět s relativní bezpečností před odhalením nebo trestem. Výhružky šíření intimních fotografií či videí mohou u oběti vést ke strachu a pocitu bezmocnosti. Jedinou nepotvrzenou hypotézou se stala hypotéza č. 5: Alespoň 10 % studentek se obrátilo o pomoc k policii

či neziskové organizaci. Výsledky ukazují, že o pomoc k policii se neobrátila žádná z respondentek a o pomoc neziskové organizace požádalo pouze 4,1 %. Tyto nízká procenta mohou souviset s převládajícími obavami obětí, že jejich zkušenosti budou bagatelizovány a nedostane se jim adekvátní pomoci. Poslední hypotéza č. 6: Více než polovina respondentek se domnívá, že by společnost měla problematice sexuálního obtěžování věnovat více pozornosti, se potvrdila. Výsledky ukazují, že 96,4 % dotázaných se domnívá, že by společnost této problematice měla věnovat více pozornosti. Ze získaných dat také vyšlo najevo, že 83,9 % respondentek si myslí, že společnost zlehčuje závažnost tohoto fenoménu.

Z výsledků dotazníkového šetření lze konstatovat, že sexuální obtěžování je fenomén, který se týká většinové části společnosti a nemělo by být opomíjeno či bagatelizováno. Důležitým krokem by mělo být poskytnutí adekvátní podpory obětem, které tuto pomoc potřebují. V neposlední řadě by byly zapotřebí úpravy v legislativě, která tomuto problému nevěnuje dostatečnou pozornost.

Závěr

Bakalářská práce se zabývá problematikou sexuálního obtěžování. Cílem práce bylo popsat zkušenosti studentek se sexuálním obtěžováním, formy obtěžování a povědomí o tomto tématu. K dosažení cíle práce přispělo teoretické zpracování, které je rozděleno do čtyř kapitol.

První kapitola poskytla základní rámec pro porozumění sexuálnímu obtěžování, jeho různým formám a jak je tato problematika vnímána společností. Ve druhé kapitole se práce zabývá pachateli a oběťmi sexuálního obtěžování a možnými dopady, kterými obtěžování může poznamenat budoucí život obětí. Třetí kapitola zaměřená na mýty o sexuálním obtěžování odhalila, jak tyto mýty přispívají k udržování a legitimizaci sexuálního obtěžování ve společnosti. Je zřejmé, že rozbití těchto mýtů je klíčové pro efektivní řešení problému. Poslední teoretická kapitola se zaměřila na možnosti řešení této problematiky, které jsou k dispozici nejen pro jednotlivce, ale také pro společnost. Jsou zde zmíněny preventivní programy, legislativa i organizace, kde je možné požádat o pomoc v případě, že se člověk stane obětí sexuálního obtěžování.

V návaznosti na zpracování teoretických poznatků bylo realizováno vlastní výzkumné šetření. Výzkumné šetření této bakalářské práce bylo realizováno pomocí kvantitativně orientovaného výzkumu. Sběr dat byl realizován formou dotazníkového šetření, kterého se zúčastnilo 112 respondentek. Toto výzkumné šetření si kladlo za cíl popsat zkušenosti studentek se sexuálním obtěžováním, formy obtěžování a povědomí o tomto tématu.

Na základě stanoveného výzkumného cíle a dostupných zdrojů bylo sestaveno šest hypotéz, podle nichž byly sestaveny otázky do dotazníku. Dotazník byl vytvořen v online podobě a distribuován přes sociální sítě. Ze šesti vytvořených hypotéz bylo pět potvrzeno. Z výsledků vyplývá, že se více než 80 % respondentek setkalo s nějakou formou sexuálního obtěžování. Nejčastější formou obtěžování je tzv. cat calling, se kterým má zkušenost 82 % dotazovaných studentek, které uvádí, že se s nějakou formou sexuálního obtěžování během života setkaly. Další nejvíce uváděnou formou je v 58 % obdržení nevyžádaných erotických či intimních fotografií nebo videí. Online prostředí představuje v tomto ohledu velké riziko, jelikož anonymita a snadný přístup k širokému publiku nabízí agresorům jednoduché prostředí, ve kterém mohou jednat. Hypotéza, která se nepotvrdila se týkala způsobu řešení sexuálního obtěžování. Hypotéza předpokládala, že se alespoň 10 % respondentek obrátilo o pomoc k policii či neziskové organizaci,

ale z výsledků výzkumného šetření vyplývá, že tuto formu pomoci vyhledala pouze 4 % respondentek. Na základě výsledků lze také konstatovat, že se více než 95 % studentek domnívá, že by společnost problematice sexuálního obtěžování měla věnovat větší pozornost. Více než 80 % také udává, že společnost tuto problematiku bagatelizuje. Nevýhodu tohoto výzkumného šetření lze spatřovat v zaměřenosti na jednu konkrétní cílovou skupinu, a to konkrétně na studentky vysoké školy.

Bakalářská práce ukazuje, že i přes pokrok v oblasti práv žen a snahu o zvýšení povědomí o sexuálním obtěžování, stále existují značné překážky v boji proti tomuto fenoménu. Tyto překážky jsou často zakotveny v tradičních genderových stereotypech a sexismu, který přetrvává v mnoha sférách společnosti. Zjištění ukazují, že ačkoliv je problematika sexuálního obtěžování stále více viditelná díky hnutím jako #MeToo, stále existuje potřeba dalšího vzdělávání, zvyšování povědomí a systematických změn, které by zajistily účinnější ochranu obětí a prevencí obtěžování.

Závěrem lze konstatovat, že sexuální obtěžování žen je hluboce zakořeněným problémem, který vyžaduje nejen změnu legislativy, ale i celospolečenskou transformaci postojů a hodnot. Je nezbytné vytvořit prostředí, ve kterém jsou ženy schopny hovořit o svých zkušenostech bez strachu z odmítnutí nebo represe, a kde je kladen důraz na prevenci, vzdělávání a podporu obětí. Je zřejmé, že boj proti sexuálnímu obtěžování je dlouhodobým závazkem, který vyžaduje společnou snahu na všech úrovních společnosti.

Seznam použitých zdrojů

- Angela, F., María-Luisa, R. D., Annalaura, N., & Ersilia, M. (2023). *Online Sexual Harassment in Adolescence: A Scoping Review*. *Sexuality Research and Social Policy*, 1-20.
- Armstrong, M. & Taylor, S. (2015). *Řízení lidských zdrojů*. Grada Publishing.
- Boukalová, H. & Gillernová, I. (2020). *Kapitoly z forenzní psychologie*. Karolinum Press.
- Bowman, C. G. (1993). *Street harassment and the informal ghettoization of women*. *Harvard Law Review*, 517-580.
- Cortina, L. et al. (2020). *Busting the myths about sexual harassment*. <https://pursuit.unimelb.edu.au/articles/busting-the-myths-about-sexual-harassment>
- CRDR. (2021). *Sexuální obtěžování na pracovišti. Prevence, řešení a postupy při vyšetřování*. <https://www.bozp.cz/aktuality/sexualni-obtezovani-na-pracovisti/>
- Čírtková, L. (2008). *Psychologie pro právníky*. Grada Publishing.
- ČTK. (2021). *Sexuální obtěžování v MHD zažila třetina žen*. <https://www.novinky.cz/clanek/krimi-sexualni-obtezovani-v-mhd-zazila-tretina-zen-40370066>
- DeVito, J. A. (2008). *Základy mezilidské komunikace-6. vydání*. Grada Publishing.
- Doušová, V. et al. (2014). *Sexuální násilí: Proč se nikdo neptá?* In IUSTITIA, o. p. s.
- Elšíková, K. (2021). *Terapeutka: Proč muži posílají fotky svého přirození? Nevěří si, čekají jen na reakci*. <https://zena.aktualne.cz/vztahy/proc-muzi-posilaji-fotky-svych-udu-je-to-moderni-komunikace/r~ab6a1c74c44e11eaa6f6ac1f6b220ee8/>
- Hardies, K. (2023). *Prevalence and correlates of sexual harassment in professional service firms*. *Frontiers in public health*, 10, 1082088.
- Helus, Z. (2018). *Úvod do psychologie*. Grada Publishing.
- Heymann, J., Moreno, G., Raub, A., & Sprague, A. (2023). *Progress Towards Ending Sexual Harassment at Work? A Comparison of Sexual Harassment Policy in 192 Countries*. *Journal of Comparative Policy Analysis: Research and Practice*, 25(2), 172-193.
- Huvarová, K. & Rieznerová, R. (2023). *Univerzity se musí podílet na kultivaci společnosti, sexualizované násilí lze vyřešit jen společně*. <https://atrium.fss.muni.cz/fakulta/univerzity-se-musi-podilet-na-kultivaci-spolecnosti-sexualizovane-nasili-lze-vyresit-jen-spolecne>

- Hrdličková, L. (2019). *V Česku se sexuální obtěžování bagatelizuje víc než jinde. Politici ho neberou vážně, říká novinářka Lauder*. <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/v-cesku-se-sexualni-obtezovani-bagatelizuje-vic-nez-jinde-politici-ho-neberou-vazne-rika-novinarka-lauder-64625>
- Hronová, Z. (2023). *Musíte to vydržet, slýchávaly obtěžované studentky. Teď se věci daly do pohybu*. https://www.denik.cz/z_domova/vysoke-skoly-sexualni-obtezovani-studentek.html
- Chráska, M. (2016). *Metody pedagogického výzkumu*. Grada Publishing.
- Grim, J. (2023). *„Ženy nemají buňky na matiku.“ I nevhodné vtipy jsou sexuální obtěžování, míní univerzitní ombudsman*. https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/ombudsman-liberecka-univerzita-sexualni-obtezovani-petr-pavlik-rozhovor_2303190600_jgr
- Jarkovská, L., Lišková, K. a Šmídová, I. (2010). *S genderem na trh: rozhodování o dalším vzdělání patnáctiletých*. Studie (Sociologické nakladatelství).
- Jeníková, J. (2018). *Jak sexuální obtěžování na pracovišti ovlivňuje ekonomiku*. https://www.lidovky.cz/ceska-pozice/jak-sexualni-obtezovani-na-pracovisti-ovlivnuje-ekonomiku.A181127_144159_pozice-tema_lube
- Kopecká, I. (2015). *Psychologie*. Grada Publishing.
- Kutálková, P. & Kobová, L. (2014). *Sexuální násilí: proč se nikdo neptá?* In *lustitia*.
- Křišová, D. (2019). *K prevenci sexuálního násilí může přispět každý z nás*. <https://www.ped.muni.cz/komensky/clanky/k-prevenci-sexualniho-nasili-muze-prispet-kazdy-z-nas>
- Kropáčková, R. (2023). *V české společnosti je nechut' chápat sexualizované násilí jako systémový problém, tvrdí socioložka*. <https://plus.rozhlas.cz/v-ceske-spolecnosti-je-nechut-chapat-sexualizovane-nasili-jako-systemovy-problem-8957682>
- Křížková, A., Maříková H., Uhde Z. (eds). (2006). *Sexualizovaná realita pracovních vztahů*. Sociologický ústav AV ČR.
- Martínek, Z. (2015). *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Grada Publishing.
- Masarykova univerzita. (2024). *Prevence sexuálního obtěžování*. <https://www.fss.muni.cz/o-nas/prevence-sexualniho-obtezovani>
- Mawere, D., & Seroto, J. (2022). *Academic contrapower sexual harassment in public universities in Zimbabwe*. *South African Journal of Higher Education*, 36(1), 193-206.

- Masarykova univerzita. (2023). *Metodika k řešení případů sexuálního obtěžování na Masarykově univerzitě*. <https://www.muni.cz/media/3600979/metodika-k-reseni-pripadu-sexualniho-obtezovani-mu.pdf>
- Olecká, I. & Ivanová, K. (2010). *Metodologie vědecko-výzkumné činnosti*. Moravská vysoká škola Olomouc. https://www.researchgate.net/profile/Ivana-Olecka/publication/47354706_Metodologie_vedecko-vyzkumne_cinnosti/links/581795c908aeffbed6c33ba7/Metodologie-vedecko-vyzkumne-cinnosti.pdf
- Persefona. (2016). *Sexuální násilí nebo obtěžování zažilo 39 % Čechů*. [výzkumná zpráva]. Brno. https://www.persefona.cz/source/pdf/TZ_Persefona_vysledky_vyzkumu.pdf
- Persefona. (2024). *O Persefoně*. <https://www.persefona.cz/o-nas>
- Plicka, R. & Kozubík, J. (2022). *Jak efektivně bojovat proti sexuálnímu obtěžování na pracovišti*. <https://www.epravo.cz/top/clanky/jak-efektivne-bojovat-proti-sexualnimu-obtezovani-na-pracovisti-114130.html>
- Policie České republiky. (2024). *Sexuální a mravnostní trestné činy*. <https://www.policie.cz/clanek/sexualni-a-mravnostni-trestne-ciny.aspx>
- proFem. (2021). *Zkušenost obyvatel ČR se sexuálním násilím a sexuálním obtěžováním*. [výzkumná zpráva]. Praha: Centrum pro oběti domácího a sexuálního násilí, o.p.s. https://www.profem.cz/shared/clanky/984/VÝZKUMNÁ%20ZPRÁVA_sexualni%20nasili_2021%20-%20Copy%201.pdf
- proFem. (2024a). *O nás: Press kit*. <https://www.profem.cz/cs/o-nas/press-kit>
- proFem. (2024b). *Komplexní centrum PORT představuje novou kapitolu pomoci obětem sexuálního násilí v České republice*. [tisková zpráva]. Praha: Centrum pro oběti domácího a sexuálního násilí, o. p. s. <https://www.profem.cz/shared/clanky/570/TZ%2017.1%20k%20otevreni%20centra%20PORT.pdf>
- Smetáčková, I., Pavlík, P. & Kolářová, K. (2009). *Sexuální obtěžování na vysokých školách*. Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze.
- Smetáčková, I., & Pavlík, P. (2011). *Sexuální obtěžování na vysokých školách: Teoretické vymezení, metodologický přístup, výzkumné výsledky*. Sociologický časopis/Czech Sociological Review, 47(2), 361-386.

- Šebestová, J. (2005). *Fakta a mýty o sexuální obtěžování*. Gender rovné příležitosti výzkum, 6(02), 15-18.
- Tomšej, J. (2020). *Diskriminace na pracovišti*. Grada Publishing.
- Unisafe. (2022). *Gender-based violence and its consequences in European Academia*. https://unisafe-gbv.eu/wp-content/uploads/2022/11/UniSAFE-survey_prevalence_results_2022.pdf
- Vohlídalová, M. (2009). *Sexuální obtěžování na vysoké škole. V ČR neexistující problém?*. Gender rovné příležitosti výzkum, 10(02), 22-31.
- Vymětal, J. (2008). *Průvodce úspěšnou komunikací – efektivní komunikace v praxi*. Grada Publishing.
- Weiss, P. (2001). *Sexuální chování v ČR – situace a trendy*. Portál.
- Zákon č. 198/2009 Sb., *Zákon o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon)*. <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-198>

Seznam grafů a tabulek

Tabulka č. 1 – Pořadí výskytu jednotlivých forem sexuálního obtěžování dle respondentů

Graf č. 1 – Byla jste někdy svědkem sexuálního obtěžování?

Graf č. 2 – Místo obtěžování z pozice svědka

Graf č. 3 – Forma obtěžování z pozice svědka

Graf č. 4 – Osobní zkušenost s obtěžováním

Graf č. 5 – Místo obtěžování z pozice oběti

Graf č. 6 – Forma obtěžování z pozice oběti

Graf č. 7 – Způsob reakce z pohledu svědka i oběti

Graf č. 8 – Četnost sexuálního obtěžování z pohledu svědka i oběti

Graf č. 9 – Hraje oblečení obtěžované osoby roli?

Graf č. 10 – Jsou žáci/studenti dostatečně informováni?

Graf č. 11 – Měla by společnost tomuto tématu věnovat větší pozornost?

Graf č. 12 – Zlehčuje společnost závažnost sexuálního obtěžování?

Přílohy

Příloha A: Dotazník

Dobrý den,

obracím se na Vás s prosbou o vyplnění dotazníku k mé bakalářské práci. Jmenuji se Adéla Valenová a jsem studentkou třetího ročníku oboru Sociální patologie a prevence na Univerzitě v Hradci Králové.

Ve výzkumném šetření k mé bakalářské práci se věnuji zkušenostem studentek oboru Sociální patologie a prevence se sexuálním obtěžováním. Sexuální obtěžování lze definovat jako „jakoukoliv formu nevyžádaného verbálního, neverbálního nebo fyzického jednání sexuální povahy, jehož cílem nebo důsledkem je zásah do důstojnosti člověka“.

Vyplnění dotazníku by Vám nemělo zabrat více než 10 minut. Dotazník je anonymní a vyplnění je zcela dobrovolné. Vyplněním tohoto dotazníku souhlasíte s účastí na výzkumném šetření a se zpracováním Vašich odpovědí pro účely bakalářské práce.

1. Jaký je Váš věk?

- <20
- 20-30
- 31-40
- 41-50
- 50+

2. Jaká je Vaše forma studia?

- Prezenční forma
- Kombinovaná forma

3. Byla jste někdy svědkem sexuálního obtěžování?

- Ano
- Ne

4. Pokud ano, kde se obtěžování odehrávalo?

- Na ulici
- Ve škole
- V práci
- V obchodním centru
- Na nádraží

- V online prostředí
 - Jiná...
5. Pokud jste byla svědkem sexuálního obtěžování, jakou konkrétní formu toto sexuální obtěžování mělo?
- Pokřikování se sexuálním podtextem
 - Osahávání, doteky proti vůli
 - Obdržení nevyžádaných erotických či intimních fotografií nebo videí
 - Sexuální uspokojování na veřejnosti
 - Přímé sexuální návrhy
 - Pokus o znásilnění
 - Nevhodné komentování těla
 - Vynucování schůzky
 - Obscenní texty posílané přes sociální sítě
 - Jiná...
6. Setkala jste se někdy Vy osobně se sexuálním obtěžováním?
- Ano
 - Ne
7. Pokud ano, kde se se Vy osobně se sexuálním obtěžováním setkala?
- Na ulici
 - Ve škole
 - V práci
 - V obchodním centru
 - Na nádraží
 - V online prostředí
 - Jiná...
8. Pokud jste se Vy osobně s obtěžováním setkala, jakou konkrétní formu toto sexuální obtěžování mělo?
- Pokřikování se sexuálním podtextem
 - Osahávání, doteky proti mé vůli
 - Obdržení nevyžádaných erotických či intimních fotografií nebo videí
 - Sexuální uspokojování na veřejnosti
 - Přímé sexuální návrhy
 - Pokus o znásilnění

- Výhrůzka zveřejnění nebo jiné šíření mých intimních fotografií nebo videí
 - Obscenní texty posílané přes sociální sítě
 - Vynucování si schůzky
 - Nevhodné komentování Vašeho těla
9. Jakým způsobem jste reagovala/řešila tuto situaci? (Z pohledu svědka i oběti)
- Nijak, nereagovala jsem a nechala to být
 - Svěřila jsem se někomu v rodině
 - Svěřila jsem se kamarádce/kamarádovi
 - Ohlásila jsem to na policii
 - Vyhledala jsem odbornou pomoc (např. psychologa, neziskovou organizaci)
10. Jak často se se sexuálním obtěžováním setkáváte? (Z pohledu svědka i oběti)
- Minimálně jednou týdně
 - Minimálně jednou měsíčně
 - Minimálně jednou za 6 měsíců
 - Minimálně jednou za 12 měsíců
 - Pouze párkrát během života
 - Pouze jednou za život
 - Nikdy jsem se se sexuálním obtěžováním nesečkala
11. Znáte nějaké neziskové organizace, které se zabývají problematikou sexuálního obtěžování/násilí? Pokud ano, jaké?

12. Domníváte se, že oblečení obtěžované osoby hraje v sexuálním obtěžování roli?
- Ano
 - Ne
 - Nevím
13. Myslíte si, že jsou žáci/studenti ve školách dostatečně informováni o této problematice?
- Ano
 - Ne
 - Nevím
14. Domníváte se, že by tomuto tématu měla společnost věnovat větší pozornost?
- Ano
 - Ne

- Nevím

15. Myslíte si, že společnost zlehčuje závažnost sexuálního obtěžování?

- Ano
- Ne
- Nevím